

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

2751

26
V-33

by Spanghla

1863

2010

26
V-33

ՍԵՆՏՐԱԼՆԵՐ

պ.

ԳՐԱԴԱՐԱՆՆԵՐԻՆ

ՄԵԿՆՈՒԹԵԱՆ

ԽՈՐՀՐԳՈՅ ԵՒ ԸՐԸՐՈՂՈՒԹԵԱՆՑ ՍՐԻՈՅ

ՊԸՏԸՐԸԳԻՆ

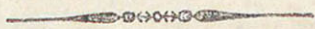
ՏՊԵԼՈՅ ԻԹԷՈԴՈՍԻԱ Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԽԱԼԻՊԵԱՆ

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՆ

(99776
5001)

35-6

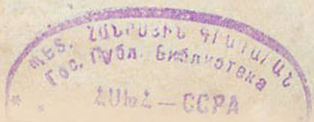

2012

2001

Ի Ս Է Ջ Մ Ի Ը Ծ Ի Ն

1863—ՌԵԺԳ

20449-6

36884 ulh.

1900.13.11

(11)

11122

1900.13.11

11122

ՅԵՌԵՄԻԱՍ

Երգարե բազում ստգտանաց լինիմք արժանի և յանդգնիմք իսկ յորժամ միայն ՚ի տը կար ըմբռնումն մտաց մերոց յուսացեալ՝ ոչ սրտի մտօք ուշադիր լինիմք անձային սբ գրոց յայտնութեան և առաքելական հոգեշունչ բանից տեսութեան և առաքելապատիւ հարց սրբոցաւանդութեան և համարձակիմք ձեռնարկել ՚ի մատենագրութիւն ինքնախոհ մտացածին բանիւք :

Այլ հարկ է հետեիլ օրինակի երջանիկ սրբբազան առաքելոյն Պօղոսի , որ համարձակութեամբ և աստուածահաճոյ պարծանօք գրէ աւ Վորնթացիսն . «Քանն իմ և քարոզութիւն ոչ պատիր բանիւք իմաստութեան , այլ արդեամբք հոգւոյն և զօրութեամբ , զի հաւատք ձեր մի իցեն իմաստութեամբ մարդկան , այլ զօրութիւնստուծոյ» . «Վորն . Բ . 4 , 5 :

Եւ զի զհոգեկեցոյց խրատ ընկալաք ՚ի սրբոյն Պրիգորէ մերոյ լուսաւորչէն եթէ՝ «Պաղարեսցո՛ւք ՚ի դատարկ և ՚ի վայրապար քննութենէ և զհետ երթիցուք զխրատուց գրոց սրբոց հնոյն և նորոյս : Օ ՚ի ես եմ ասէ Մատուած . և չիք այլ ոք որ պատմէ զերաւունս , զի նովաւ կեամք և շարժիմք և եմք» . ՚ի Յաճախ . ճատ Բ :

Ահա զայսոսիկ զմտաւ անեալ զառաքելական

և զհայրապետական յորդորակս, պարտ անձին
համարեցայ ըստ հոգևոր պաշտօնի իմում սրբա-
գրել զՂաասատետրն այն, որ առի Սեկնուծիւն
խորհրդոյ և արարողութեանց սբջ պատարագին,
տպագրեալ ՚ի թագողոսիա ՚ի տպարանի Սա-
ղիպեան ուսումնարանին :

ՄԱՏԹ ԷՈՍ ԿԱԹՈՒ ՂԻԿՈՍ

ԱՄԵՆ ԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

«Չգործս ձեռաց մերոց ուղի՛շ արա՛ի մեզ
ան՛ր , և զգործս ձեռաց մերոց յաջողեա՛մ մեզ» •
Սաղմ . 38 . 16 :

«Փութասցի՛ր զանձնքո ընտիր կայուցանել ա
ռաջի Լստուծոյ , մշակ առանց անօթոյ . ուղի՛շ
Տամառօտել զբանն ճշմարտութեան» , Բ Տի . Բ . 15 :

Հարցանէ Հեղինակն դասատետրին . Ի՞նչ է պատարագը : Տայ պատասխանի եթէ՝ Պատարագըն է անարիւն զոհ մարմնոյ և արեան՝ Բրիստոսի տեառն մերոյ , զոր ինքն Բրիստոս և եկեղեցին Բրիստոսի կմատուցանեն (Նստուծոյ 'ի ձեռն քահանայից ընդ տեսակօք հացի և գինւոյ) 'ի յիշատակ պատարագի սուրբ խաչին . երե՞ 1 :

Ա՛րդ՝ այսպիսի սահման տալ մեղսաքաւիչ մեծի խորհրդոյ փրկարար պատարագին արդարև շինթուութիւն տայ մտաց քան թէ ճիշդ վերահասութիւն սրբագործ խորհրդոյն :

Ա՛յլ արժան էր հարցմանն տալ պատասխանի զայս օրինակ 'ի լինել համեմատ աւետարանական , առաքելական և հայրապետական ուղիղ և ճշմարիտ աւանդութեան եթէ ասէր . Պատարագն է սքանչելի և սրբագործ խորհուրդ հաղորդութեան անմահարար մարմնոյ և արեան փրկչին մերոյ (Յիսուսի Բրիստոսի , որ 'ի ձեռն հոգեւոր և սրբազնագործ պաշտօնէից եկեղեցւոյն սրբագործել , նուիրի ամենակալ հօր (Նստուծոյ 'ի քաւութիւն և 'ի թողութիւն մեղաց արժանապէս հաղորդողաց :

Հաստատին այս ամենայն բանք հետեւեալ

վկայութեամբքս :

«Ար ուտէ զմարմին իմ և ըմպէ զարիւն իմ ,
յիս բնակեացի , և ես 'ի նմա» . Յովհ . 2 . 57 :

«Քաժակն օրհնութեան զոր օրհնեմք՝ ոչ ապաքէն
հաղորդութիւն է արեանն Քրիստոսի . հացն զոր
բեկանեմք՝ ոչ ապաքէն հաղորդութիւն է մար-
մնոյն Քրիստոսի » . Թ . կորե . 3 . 16 :

«Ար զիւրականն արիւն ոչ խորշեցաւ հեղուլ
վասն ամենեցուն , և մարմնոյ իւրում զարձեալ և
արեան հաղորդս արար զմեզ . զի՛նչ այն իցէ՝ զոր
յանձն չառնուցու այնուհետեւ գործել սակա
փրկութեան մերոյ» . 11 . Յովհ . ասի . 'ի ճառի Բ .

Չէրբիտիանոս :

«Հաղորդութիւն կոչէ , զի կցորդի նա մեզ և
մեք նմա» . 11 . Խոսքով 'ի Տէին . պապարագի :

«Ոչ միայն խօսել ընդ Աստուծոյ ըստ Սովոսի
կայ մեր առաջի և կամ տեսանել զյետոյսն Աս-
տուծոյ , այլ և ձեռօք շօշափել զանշօշափելին , և
շրթամբք համբուրել զտրն , և բերանով ճաշակել
զկերակրիչն ամբ . և 'ի սիրտս ընդունել և հոգ-
ւով միանալ ընդ նոյն և լինել Աստուած շնոր-
հօք՝ ընդ Աստուծոյ միանալով » . Ներս . 2^{որ}4 . յ՛հր-
հան . ատ . Քահանայս :

«Այլ թէ որք արժանապէս ճաշակեն զհացն յերկնե-
իջեալ զտուողն կենաց աշխարհի , և ըմպեն զարիւնն

անմահացուցիչ՝ կենդանւոյն Աստուծոյ փոխանակ
կաթին որ քաղցրութիւնուն և անտեսակք եղել
և յԱՃ միացեալ՝ ճանաչեն զի քաղցր է Տէրս :
Սարգիս . շորհ . ք ճատ . ան Պեպր . ք . 3 :

Բ Ա Ն Բ .

Տէս զամենասխալ և զվրիպական հարցումս ,
զոր առնէ հեղինակն . Բնդէր զո՛հ կասուի Պա-
տարագը . երե՛ 1 : Սարմանալ արժան է լա որում
հարցումս երևի լինել վս փրկարար խորհրդոյ
անմահարար և սրբազնագործ պատարագին կեն-
դանարար մարմնոյ և արեան տեսուն մերոյ Յսի
Քսի . իսկ առաջի մտաց իւրոց ունելով զհին օ-
րինաց նուիրմունս զո՛հից և պատարագացն , որ
կատարիւր զենմամբ գառանց և ոջնարաց և կամ
զուարակաց (Եւեդ . ին . 18 : Ղ . Կա . ան . 10 : Սաղ . ին . 8) ,
շփոթել իմն մտօք չի կարողացել որոշել զհին
գրական օրինաց ծէսս և զարարողութիս ՚ի շնոր-
հական նոր օրինացս քսածիւր փրկարար խորհրդոյն
սրբազնագործութենէ :

Քանզի ո՛չ երբէք սրբագործ խորհուրդն վրս-
կարար սբ և անմահ պատարագին զո՛հ անուանե-

ցաւ, այլ ընդ ուղղափառ դաւանութեանս խոստովանելիք է թէ սրբարար խորհուրդ պատարագին է իսկապէս յիշատակ համաւոր չարչարանացն և փրկարար խաչելութեան Յիսուսի Քրիստոսի :

« Այլ առեւ Տաց գոհացաւ՝ երէկ և ետ նոյ՝ և ասէ . այս է մարմին իմ, որ վնասուց տուեալ . զայս արասցիք առ իմոյ յիշատակի, » . Ղուի . Ի Բ . 19 :

« Բանիցս անգամ թէ ուտիցէք զՏացս զայս, և զբաժակն ըմպիցէք, զմահ տեառն պատմեցէք մինչև եկեսցէ նա, » . Թ . Կրի . Ժ . 26 :

« Յաղաքս յիշատակի փրկագործ տնօրէնութեան տեառն Աստուծոյ և փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, » . Ի խորհրդարարի :

« Արդ այսպէս աւանդեաց մեզ զյիշատակ մահուն իւրոյ . զի որքան հաշորդելիք՝ յիշեմք զհամաւոր չարչարանս նոյ, զոր վնաս մեր համբեր նա, » . Ի Կնարի . Ի Սեկ . Ղուի . Ի Բ . 19 :

Արկրորդ՝ խորհուրդ երկրպագելի մարմնոյ և արեան տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի առնուանեցաւ նոր ուխտ . ըստ որում նոր շնորհական օրինօք խոստացաւ ճմարտութիւնն յաւիտենական տէր Յիսուս փրկիչ մեր ճմարիտ հաւատացելոց իւրոց զարքայութիւն երկնից :

«Այլ էս ուխտեմ՝ ձեզ՝ որպէս և հայր իմ՝
ուխտեաց ինձ զարքայուի», • Ղ. Գ. 1. Ի Բ. 29 :

«Այլ առեալ բաժակ գոհացաւ՝ ետ նոցա և ա-
սէ, արբէք ՚ի զմանէ ամենեքեան : Ս) Ե այդ է
արիւն իմ նորոյ ուխտի», • Մաթթ. Ի Գ. 27 :

«Աոր ասելովն ցուցանէ՝ զի հինն ՚ի ձեռն ա-
նանական պատարագաց լինէր ուխտ դաշնաւո-
րութեանց՝ իսկ աստ ոչ արեամբ ոչխարի, այլ
սբ մարմնով և արեամբ իւրով լինի : Ղարձեալ՝
ուխտ խոստման աւետեաց նորոյ օրինացս • զի ող
հինն ուխտ արեամբ նորոգեցաւ, սյսպէս և նորս
իմով արեամբ : Քայց զի՛նչ ուխտն է՝ տեսցուք,
ուխտ է՝ խոստացելոյ իրաց անվրէպ վճարումն :

Արդ՝ որպէս անդ ուխտեաց նոցա՝ տալով զեր-
կիրն պարգևական, և զայն՝ արեամբ անբանիցն
կնքեաց, ըստ այնմ՝ այս է արիւն կտակին՝ զոր
խօսեցաւ տէր յակաճս ձեր : Աոյնպէս և աստ
ուխտ մեզ զարքայուի, և այսմ ուխտի առ-
հաւաստեաց տայ մեզ զարիւն իւր սուրբ», • Յովհ. Գ
Ժորժոր. ՚ի Մեկն. Մաթթ. Ի Գ. 28 :

«Քաջիէ զմարմին իւր և զարիւն նոր ուխտ ա-
նուանեալ, և յիշատակ կամաւոր՝ մահուանն
մերձեցելոցս ՚ի նա սրբութեամբ : Ար քաւիչ
զայս նոր ուխտ ցուցեր յետ առաջնոյ քոյ մա-
հացելոցս ՚ի ճաշակմանէ նախահօրն, մաքրեալ ՚ի
մէնջ զմէզ խաւարին խորհրդոյ, և ըուսաւորեալ

զմեղ, Կի Հար :

Երրորդ՝ խոստովանիմք էթէ սրբարար խորհուրդն հաղորդութեան է իսկ և իսկ սրբութիւն, ուստի և պատարագիչ քահանայն ՚ի սուրբութիւն ժողովրդոց բարձրացուցեալ զայն սրբագործեալ մարմին և արիւն՝ ասէ ՚ի ձայն, « Ի սրբութիւն սրբոց » : Եւ դարձեալ՝ ակներև ամենայն ժողովրդեան դարձուցեալ, հրաւիրէ զպատրաստեալն ՚ի ճաշակումն մարմնոյ և արեանն ասելով, « Ի սուրբ ՚ի սուրբ պատուական մարմնոյ և յարենէ տեառն մերոյ և փրկչին Յիսուսի Քրիստոսի, ճաշակեսցուք սրբութեամբ որ կօտեալ ՚ի յերկնից բաշխի ՚ի միջն մերում » : ՚ի խորհրդարարն :

« Երիւն Յիսուսի որդւոյ նորա սրբէ զմեղ յամենայն մեղաց, Եւ յ. ան. 7 : « Սրբութիւն սովորեմք կոչել զմարմին և զարիւն Քրիստի, զոր միշտ ճաշակեմք և սրբիմք նովաւ, Եւ յ. Եր. Լաբ. ՚ի Թ. Կ. Սաղ :

« Որ ոք ճաշակէ զայն խորհրդոյն զօրութի հաւատով և սիրով, սրբի ՚ի մեղաց, Եւ յ. Կ. ՚ի Թ. Կ. Կրտ. : « (Քրիստ) զինքն մարմնացուցեալ և արիւնացուցել ՚ի վերայ սրբութեան սեղանոյն, հրամայեաց սրբութեմբ համարձակել, ասնուլ ուտել և ըմպել, Եւ յ. Կ. ՚ի Դ. Կ. յիշատակոյ Թեոքոյ :

Չորրորդ՝ աւետարանական ճշմարտութիւն է և ուղղափառ խոստովանութիւն ճանաչել և հա-

ւատալ եթէ սուրբ պատարագի խորհուրդն երկնայարգէ հաց կենաց անմահութեան է :

« Եւ եմ հացն կենդանի, որ յերկնից իջեալ : Եթէ որ ուտիցէ ՚ի հացէ յայսմանէ՝ կեցցէ ՚ի յաւիտեան . և հացն զոր ես տաց՝ մարմին իմ է, զոր ես տաց վասն կենաց աշխարհի . » (Յ. 10 է հացն՝ որ յերկնից իջել . ո՛չ որպէս կերին հարքըն ձեր զմանանայն՝ և մեռան, որ ուտէ զհացս զայս՝ կեցցէ յաւիտեան, » . Եւ 51 . 52 . 59 :

« Փորձեսցէ՛ մարդ զանձն իւր, և ապա ՚ի հացէ անտի կերիցէ, և ՚ի բաժակէն արբցէ : » Ի որ ուտէ և ըմպէ անարժանութեամբ՝ զատաստան անձին իւրում ուտէ և ըմպէ, զի ոչ խորէ զմարմին տեառն, » . Թ Կորն . Ժ 28 . 29 :

Ուտի ո՛չ երբէք կարեմք անուանել զկենդանարար խորհուրդ պատարագի՝ զո՛հ, որ հաւառակէ աւետարանական և առաքելական ուղղափառ եկեղեցւոյն՝ Բրիտանի և հարց սրբոց ճշմարիտ աւանդութեանց :

Ուրեմն ունկնդիր ընցի հեղինակն տետրակին սրբազան առաքելոյն Պօղոսի զգուշացուցիչ բարոյական խրատուն եթէ՝, » Որ համարիցի հաստատուն կալ՝ զգոյշ ընցի, գուցէ անկանիցի, » . Թ Կորն . Ժ . 12 :

Եւ հարց հեղինակն . Ընդէ՛ր զո՛հ կասուի պատարագը : Ը՛ն այս բան պատասխանի առնէ եթէ՝

Ս ան զի հին ատենի արտաքին զոհերուն պէս
կմատուցուի Մատուծոյ :

Ողբալի՛ և սոսկալի՛ համեմատուի՛ որով ժայրհի
հեղինակն զհին օրինակս առժամանակեայ արա-
րողութեանց մարդկան՝ համադասել ընդ նոր
խկական և մշտնջենաւոր քսական հաստատուէ :

Չէ հարկ մեզ զարմանալ ընդ այս կրկին իրա-
ւամբք . նախ՝ զի երևի թէ ճիշդ վերահասու չե-
տեալ նորա հին գրական օրինաց իմաստիցն և
միանգամայն նորոյս շնորհական և աւետարանա-
կան օրինաց քսածիր փրկարար ներգործութեց :

Երկրորդ՝ յայտնի ցուցանէ զանձն իւր ամենե-
ցուն , եթէ չէ՛ երբէք ուշադիր եղեալ ճշմար-
տագոյն և անժխտելի աւետարանական և առաքե-
լական բանիցն և ուղղափառ վարդապետուէց
հարցն սրբոց . վասնորոյ չորոշելով զհինն ՚ի նո-
րոյս , զստուերն յիսկութենէն և զանփրկանա-
ւորն մարդկային արարողութիւնն ՚ի փրկարար
յաստուածային խորհրդոյն՝ գրէ այսպէս . Ս ան
զի հին ատենի արտաքին զոհերուն պէս կմա-
տուցուի Մատուծոյ , իտխարկմամբ հացին և գինւոյ
՚ի մարմին և յարիւն Վրիստոսի . երե՛ 1 : Այլ
անզբաղ մտօք խոնարհեացի հեղինակն դասատեա-
լին ուսանել ՚ի սրբազան առաքելոյն Պողոսէ
զուղղափառ ճշմարտութիւն հաստատեալ աւե-
տարանական բանիւն Յսի՛ Վսի՛ փրկչին մերոյ :

«Քայց արդ՝ առատագոյն ևս պաշտամանք
 է հաս Յիսուս, որչափ ևս լաւագոյն ուխտի է
 միջնորդ, որ յառաւել աւետիսն օրինադրեցաւ․
 Նա աւանիկ բամբասէ զնոսա և ասէ․ ասհաւանիկ
 աւուրք եկեացեն՝ ասէ տէր, և կատարեցից ՚ի
 վերայ տանն իսրայէլի և ՚ի վերայ ասնն յուզայ՝
 ուխտ նոր․․․ Վորդ՝ ասելովն նոր, հնացոյց զառաջն
 նրն․ և որ հնանայն և ծերանայ՝ մերձ է յապակա
 նութիւնն,․ Եբր․ Ը․ 6․ 8․ 13 :

«Վըլ առեալ բաժակ զոհացաւ՝ ետ նոցա և
 ասէ․ արբէք ՚ի դմանէ ամենեքին : (Վ) ի այդ է
 արիւն իմ՝ նորոյ ուխտի, որ ՚ի վերայ բազմաց
 հեղանի ՚ի թողութիւն մեղացոյ, Մատթ․ Իլ․ 27․ 28 :
 Մարի․ Ժր․ 24 : Վ․ 1․ 15․ 20 :

«Ոչ էթէ միայն ՚ի ժամանակէ անտի գալլու
 տեան տեառն մերոյ՝ անարգեցան զոհք և պա
 տարագք նոցա․ այլ ևս յառաջ քան զայն ժա
 մանակ ոչ քաղցրացան նմա զոհքն նոցա : Որպէս և
 գրեալ է՝ ոչ ուտեմ ես զմիս զուարակաց քոց,․
 Ս․ Եսայ․ ՚ի 64․ 4․ 5․ 6․ 7 : Բ : 3 :

«Յիրաւի ՚ի բաց թողաք մեք զգառն յորմէ
 ոչ արդարացաք և զ՚Բրիստոս ընկալաք զճշմարիտ
 գառն Ղստուած, գառն խախանեցաւ և փոխա
 նակ գառին ՚Բրիստոս զենաւ ՚ի վերայ նոր սեղա
 նոյ և արիւն նորա փրկեաց զնորս իսրայէլ,․ Ու
 Կէբեան ՚ի ճառն հաղորդութեան :

Բ ԱՆ Գ .

Հարցումն առնէ Հեղինակն . Ո՞վ է մատուցող սք պատարագին : Տայ պատասխանի եթէ՛ Միայն քահանայական կարգն ունողք , որք և իրենց պատարագ մատուցած օրը ժամարար կասուին , այս ինքն այն օրուան ժամերգութիւնը կատարող ու պատարագը մատուցող . երե՛ 2 :

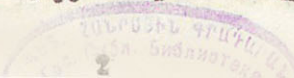
Այլ յայտնի երևի սխալ ըմբռնումն մտաց Հեղինակին . որ միայն զերևոյթն արարողութեան սրբագործ խորհրդոյ պատարագին նկատեալ և ոչ թէ զնեբբին սքանչելի քրիստոսածիր պէսպէս փրկարար և կենդանարար ներգործութիւնս , համարձակեալ է գրել զայն պատասխանի հարցմանն : Որովհետև չէ՛ իսկ ուշադիր եղեալ և մտախոհ այն խորհրդական աշօթիցն , զոր առանձին առնէ քահանայն . որով յայտնի երևի թէ պատարագիչ քահանայն յատուկ սպասաւոր է սրբագործ խորհրդոյն և պաշտօնեայ մեծի քահանայապետին (Յիսուսի Քրիստոսի . յաշագս որոյ գրելէ անդանօր ՚ի խորհրդատետր պատարագի . « Այս անչափ բարերարուէ քոյ՝ անպարագրելի բանդ հօր , եղեր մարդ՝ և քահանայապետ մեր երևեցար : Այլ իբր տէր ամենեցուն այսմ սպասաւորութեան , և անարիւն զենման՝ զքա-

20449-60
27-55

հանայութիւն աւանդեցեր մեզ . . . Այս քի
դու ես որ մատուցանես՝ և մատչիս՝ և ընդունիս,
և տաս Վճ Լ'ստուած մեր: Այլ զայս աղօթ
քահանային բացատրէ խորհրդաւոր մեկնաբանու
թեամբ երանելի սուրբն Վերսէս լամբրոնացի:

«Վախ իւր ընդունի, և ապա հօր մատուցա
նէ. որպէս և որդի թագաւորին զնշատակ սիրոյն
իւրոյ նախ ինքն ընկալաւ, և ապա առ հայր
իւր ՚ի պէտս ողորմութեան մերոյ զնոյն մտեալ
պատմէ, թէ զորս ես այնքան սիրեցի և այնչափ
ի վերայ նոցին աշխատեցայ, մի՛ յորժամ գան
առաջի քո՝ անտես առնես: Լ'հաւասիկ յետ
ընդունելոյ յինքն զընծայեալն ՚ի մէնջ յե
շատակ սիրոյ իւրոյ, ինքն զինքն մատոյց հօր,
ինքն հանդերձեալ յետ այսորիկ զհօգին
սուրբ ընդունել և տպաւորել յառաջիկայ
նշանակս մարմնոյ և արեան իւրոյ, և ինքն
զնոյն սովաւ տայ մեզ. վասն այսորիկ ասէ. յետ
մատուցանելոյն զքեզ հօր՝ մեր աղօթիւք և քա
կամօք ընդունիս և տաս. ընդունիս, այսինքն է
զհօգին ՚ի նշանակս մարմնոյ և արեան քո, և
տաս զնոյն մեզ ՚ի թողութիւն և ՚ի սրբութիւն
ի ձեռն քո Վրիստոս Լ'ստուած մեր, և քեզ
փառքս. ՚ի Սէի. Կոպարափի:

«Լ'յնպէս համարեացեն զմեզ մարդիկ, իբրև
զպաշտօնեայս Վրիստոսի՝ և հազարապետս խոր-

Տրդոցն Աստուծոյ, օ կրհ. 7 . 1 :

« Ատարեալ առաքինութիւն խնդրէ Աստուած
և ճշմարտութիւն ՚ի սպասաւորաց խորհրդոյն, զի
կեանք է վրկութեան մերոյ, և մի՛ լիցի կամակոր
մտօք դատապարտութիւն ՚ի Տեառնէ, օ Ս. Առս.
՚ի Յաճախ. Ծառ 34 :

« Եւ արդ աղաչեմք, մի՛ որպէս մարմնական
ինչ գործ վարկանելով զերկնային խորհրդոյն
կատարումն, այլ ահիւ և դողութեամբ սպա-
սաւորեցէ՛ք աստուածայնոցն օ Ներ. 2^{որ} 4 . յի՛նչ
հան. ատ դասս չահանայից :

Բ Ա Ն Գ .

Հարցումն առնէ հեղինակն այսպէս. « Ինչէ՞ր
կասուի թէ Բրիստոս և եկեղեցին Բրիստոսի
կմատուցանեն պատարագն Աստուծոյ. երե՞ » 2 :

Առ այս տայ պատասխանի արտաքոյ ուղիղ և
ճշմարիտ վարդապետութեան սրբազան Առաքե-
լոց և ուղղափառ Եկեղեցւոյ Հարց սրբոց յա-
սեղն. Ա օ զի պատարագի խորհրդոյն բուն մատու-
ցօղն ինքն իսկ Բրիստոս է՝ քահանայապետն ճշ-
մարիտ. բայց և ամենայն հաւատացեալք, ու

որոց գլուխք և պաշտօնեայք են եպիսկոպոսներն՝
ու քահանայները, կմատուցանեն այս գերագոյն
զոհը՝ ըստ հրամանի Փրկչին որ ասաց առաքելոց .
Օ այս արարէք առ իմոյ յիշատակի :

Ընտրածայն և ինքնահնար վարդապետու
թիւն . ահա խոտորնակ բացատրութիւն բացա
յայտ ճշմարտութեան . վն զի նախ՝ պատասխանէ
ուղիղ ըստ զօրութեան աղօթից պատարագամա
տուցին եթէ՝ Պատարագի խորհրդոյն բուն մա
տուցողն ինքն իսկ՝ Բրիստոս է՝ քահանայապետն
ճշմարիտ : Տամեմատ է այս բան աղօթից, որ գը
րեալ է ՚ի Սորհրդատետրն . « Այսն զի դու ես
որ մատուցանես՝ և մատչիս՝ և ընդունիս՝ և տաս
Բրիստոս Ըստուած մեր » :

Եւ զկնի այսորիկ՝ ըսէ՛ր օտարաձայն և տարօ
րինակ պատասխանատուութեան . Բայց և ակե
նայն հաւատացեալք, որոց գլուխք և պաշտօ
նեայք են եպիսկոպոսներն՝ ու քահանաները,
կմատուցանեն այս գերագոյն զոհը՝ ըստ հրամանի
փրկչին որ ասաց առաքելոց . Օ այս արարէ՛ք առ
իմոյ յիշատակի : Ը այս շիտիթ և տարտամ գրուի
թերևս հարցանեն մանկունք ուսեալ զուսումն
քերականութեան ց՛հեղինակն եթէ՝ մատուցա
նեն բայի տէրն զորն ծանկցուք . արդեօք ամենայն
հաւատացեալքն, եթէ որոց գլուխք և պաշտօնեայք
են եպիսկոպոսներն՝ ու քահանաները :

Թէ ասիցէ՛ հաւատացեալքն՝ սխալի յոյժ․
քանզի հաւատացեալքն՝ այն է ուղղափառ ժողո-
վուրդք՝ Բրիստոսի չկարեն բնաւ մատուցանել
զխորհրդական ամենատուրք պատարագ կենդա-
նարար մարմնոյ և արեան փրկչին մերոյ (Յիսուսի
Բրիստոսի․ վասն զի զայս իշխանութիւն սրբա-
գործութեան աւանդեաց տէրն մեր (Յիսուս մի-
այն դասուց սրբազան Առաքելոյ և յաջորդաց
նոցին հոգևոր պաշտօնէից) Եկեղեցւոյն իւրոյ,
ըստ որում՝ Առաքելոցն հրամայեաց, « Թէ՛
« Ս՛յս արարէք առ իմոյ յիշատակիս » :

Սակայն երևի թէ պատասխանատուն ՚ի շիոթ-
ըմբռնումն մտաց չէ՛ որոշեալ զբանաւոր և զբա-
բոյական պատարագն ՚ի խորհրդական սրբագործ
պատարագէն անմահարար մարմնոյ և արեան
(Յիսուսի Բրիստոսի, որոյ պաշտօնեայ են քա-
հանայք, վարդապետք և եպիսկոպոսունք, որպի-
սիք էին երանելի սրբազան Առաքելոցն դասք :
Սասն որոյ համարձակ գրէ երջանիկ առաքեալն
Պօղոս․ « Բաժակն օրհնութեան զոր օրհնեմք՝
ո՛չ ապաքէն հաղորդութիւն է արեանն Բրիս-
տոսի․ հացն զոր բեկանեմք՝ ո՛չ ապաքէն հաղոր-
դութիւն է մարմնոյն Բրիստոսի » : « Կորն․ Ժ․ 16 :

« Տեսանէ՛ս աստ սուրբն (Յովհան ոսկեբերան)
որ ասէ բաժակն օրհնութեան՝ զոր մեք օրհնեմք,
և հացն՝ զոր մեք բեկանեմք և ո՛չ հաւատա-

ցեալքդ, որով կամի զառաքելական հոգեւոր
սպասաւորութեանն փրկարար խորհրդոյն զպաշտօն
իւրեանց յայտնել, . ՚ի Սէի . այս բանի Առաիւլոյն :

Այսպէս թիւնքս այսոքիկ անժխտելիք որոշեն
զպատարագն խորհրդական ՚ի բանաւոր պատա-
րագէն, որ նուիրի առ Աստուած ամենակալն
յաստուածասէրև յառաքինազարդ անձանց ուղ-
ղափառ հաւատացելոց թէ՛ յեկեղեցական հոգե-
ւոր պաշտօնէից և թէ՛ յաշխարհական բարեսէր
և աստուածահաճոյ անձանց վասն որոյ գրեալ է .

«Սատո՛ Աստուծոյ պատարագ օրհնութեան և
կատարեա՛ բարձրելոյն զուխտ քո», . և թէ՛ «Պա-
տարագ օրհնութեան վառաւոր արասցէ զիս . և
անդ է Զանապարհուր ցուցից նմա զփրկութիւն
Աստուծոյ», . Սաղմ . ԻԻ . 14 . 24 :

Ի սոյն միտս աստուածահաճոյ յորդորմունս
առնեն արբաղան Առաքեալք . «Աղաչեմ՝ զձեզ
էղբարք գթութեամբն Աստուծոյ՝ պատրաստել
զմարմինս ձեր պատարագ կենդանի սուրբ՝ հաճոյ
Աստուծոյ զխօսուն պաշտօնդ ձեր», . Լուով . ԺԲ . 1 :

«Վառք իբրև զվէմն կենդանիս շինիք տաճար
հոգեւոր, յանարատ քահանայութիւն մատուցա-
նել զհոգեւորն պատարագ հաճոյս Աստուծոյ,
ի ձեռն Յիսուսի Վրիստոսի . . . Այլ դուք
ազգ էք բնտիր, թագաւորութիւն, քահանայու-
թիւն, ազգ սուրբ . Ժողովուրդ սեպհական, որ

պէս զի զձեր առաքինութիւնս նուիրեցէք այ-
 նրմ՝ որ զձեզ ՚ի խաւարէն կոչեաց յիւր սքան-
 չելի լոյսն» . Թ Գե . Բ . 5 . 9 :

«Վ՛յ յսուհեաւ այս պիտոյ է աղօթականին , և
 որ մատուցանէ զաղօթս , զի սրբեացէ զպատա-
 րագնիւր բարւոյք , զի մի՛ գացի ՚ի նմա արատ , և
 ապա մատուցէ զնա , գուցէ մնացէ պատարագ
 նորա աստէն յերկրի : Դասկ զինչ իցէ պատարագ ,
 բայց եթէ աղօթքն , որպէս ՚ի վերոյ իսկ գրեցի
 քեզ . Դաւիթ ասէ , մատո՛ Մատուծոյ պատա-
 րագ օրհնութեան և կատարեա՛ բարձրելոյն
 զուխա քո : Վան զամենայն պատարագս ըու-
 ցեն աղօթք սուրբք : Վ՛յ յսուհեաւ յօժարեացիս
 սիրելի առ աղօթս , զի նորա խօսին ընդ Մատու-
 ծոյ , փոխանակ քո» . Գորէն Յովով Գ՛ Օ . 4օն .
 Գ Դ Ծառն :

Վ՛յլ այլուր թէ՛ «Վ՛յլ Դաւիթ ասէ , ոչ ու-
 աեմ՝ ես միս զուարակաց քոց , և ոչ զարիւն
 նոխազաց քոց ըմպեմ . այլ փոխանակ այսր ամե-
 նայնի , մատո՛ Մատուծոյ պատարագ օրհնութեան .
 և կատարեա՛ բարձրելոյն զուխա քո : Վ՛յլ յոր-
 ժամ արացես զայս , կարդացես առ իս յաւուր
 նեղութեան քո՝ և ըուայց քեզ . փառաւորեցից
 զքեզ՝ և օրհնեսցես զիս» . Մկր . Գ Ծառ 34 :

Ի սոյն միտս գրէ երանելին Ստորով անձեա-
 յեաց եպիսկոպոս ՚ի յաւաճարանութեան մեկ

նութեան յաւմագրքի : « Անուշտ ջանացո՛ւք ըստ
 կարի մերում զպաշտօնս մեր մատուցանել Աստուծոյ՝
 ՚ի սուրբ սրտէ և ՚ի մտաց բարեաց և
 յանկեղծաւոր հաւատոց : Բանջի և զնոյն ՚ի Պօ-
 զոսէ աշաջիմք գթութեամբն Աստուծոյ պաշա-
 տեալ : զի պատարագ կենդանի սուրբ և հաճոյ
 Աստուծոյ զխօսուն պաշտօնս պատրաստեսցո՛ւք :
 Ի սոյն և Սաղմոսանուագն յորդորէ . երբեմն
 որպէս յինքենէ , և երբեմն որպէս ՚ի դիմաց Աստու-
 ծոյ : Ենքենէ՝ յասելն , մատո՛ Աստուծոյ պատա-
 րագ օրհնութեան , և կատարեա՛ բարձրելոյն
 զուխոս քո : Եւ դարձեալ՝ հատեր զկապանս
 իմ՝ քե՛զ մատուցից պատարագ օրհնութեան :
 Եւ դարձեալ յերեսաց Աստուծոյ , յորժամ ա-
 սէ՝ պատարագ օրհնուե՛ փառաւոր արասցէ զիս : »

Եւ սուրբ վարդապետն մեր Սարգիս շնորհա-
 լի գրէ . « Արձեալ եթէ ոք զանարատ քահա-
 նայուհին և զհոգևոր պատարագն ո՛չ միայն ՚ի դէ-
 մքս օծեալ քահանայիցն առնուցուայլ և ՚ի դէմս
 հասարակաբար ամ՝ ժողովրդեանն , ոչի՛նչ վերպէ
 ՚ի ճշմարտութենէն : Ասան զի այս իշխանութիւն
 Թուի թէ ամենայն առաքիլնի անձին պարգևեցաւ ,
 ինքն լինիլ տաճար հոգևոր , և ինքնին անարատ
 քահանայ՝ զհոգևորն մատուցանել պատարագ :
 Ոչ զայլ ինչ , այլ զիւրն ոգի և զմիտս մարմ-
 նովն հանդերձ ողջակիղեալ աստուածային հը-

բովն 'ի վերայ արբւթեան սեղանոյ սիրոյն Մա-
տուծոյ : Պատարագ բանական և կենդանի ըստ
ձայնի մարգարէին : Պատարագ Մատուծոյ ասէ
Տոգի խոնարհ : զսիրա սուրբ և զՏոգի բեկէլ՝
Մատուած ոչ ասնէ անտես : Այլ դարձեալ ,
պատարագ օրհնութեան ասէ փառաւորեացի
չիսս . 'ի Սէի . Թ Պեր . Բ . 4 . ձառ ր :

Մարտի 11-ը Երևեցաւ , զի Հեղինակն
արտաքոյ Տոգեոր պաշտօնի իւրոյ 'ի զանազան
և 'ի պէսպէս գործառնութիւնս զբաղեալ՝ չէ
երբէք կարողացեալ նկատել զառաքելական և
զՏայրապետական ուղղափառ և ճշմարիտ ա-
ւանգութիւնս . վասն որոյ արտաքոյ սուրբ գրոց
մտապածին անընդունակ վարդապետութիւնս
համարձակեալ է աւձել , որպէս և 'ի յետագայ
բանս նոյն իսկ պատասխանւոյն . Քայց և ամե-
նայն հաւատացեալք , օրոց գլուխք և պաշտօ-
նեայք են եպիսկոպոսներն և քահանաները :

Տե՛՛ս , բարեմի՛տ ընթերցող , որչափ սխալի
Հեղինակն՝ Քանդինախ՝ ուղղափառ հաւատով մե-
րով ուսեալ եմք 'ի սբ գրոց , թէ ամենայն ուղ-
ղափառ հաւատացելոց քրիստոնէից ընդհան-
րական կենդանի և կենդանարար գլուխ է ին-
քն Յիսուս Քրիստոս փրկիչն մեր . ընդ ան-
ժխտելի վկայութեանցս . Եւ Վէմն՝ զոր անար-
գեցին շինողքն , նա եղև գլուխ անկեանս .
Ուղ . ԿՔ . 21 :

«1. յայտես ասէ Տէր Տէր . ասհաւասիկ էս
դնեմ 'ի հիմունս սիօնի զվեմ . բազմապատիկ
ընտիր գլուխ անկեան պատուական 'ի հիմունս
նորա . և որ հաւատասցէ 'ի նա' մի' ամաչեացէ :»
Երայ . Իբ . 16 :

«1. Եւ զամենայն ինչ հնազանդ արար 'ի ներքոյ
տաից նորա . և զնա եղ գլուխ 'ի վերայ ամենայն
իրիք եկեղեցւոյ , որ է մարմին նորա և ըրումն' որ
զամենայն յամենայնի ընու .» Եբե . 22 : Կոդա .
2 . 18 :

«Բանդի կայ իսկ 'ի գրի . Թէ ասհաւասիկ զը
նեմ 'ի սիովն վեմ ընտիր' գլուխ անկեան պա
տուական , և որ 'ի նա հաւատասցէ' մի' ամա
չեացէ : Զեզ այսուհետև հաւատացելոց է վեմ'
պատուական .» 2 Գեդ . Բ . 6 . 7 :

Տէս , զի'նչ աւանդէ մեզ սուրբն Եովհան օս
կերբերան գրելովն այսպէս . «Ի վերայ ամենայն
բարերարութեանց յաւել Մատուած զգերա
գոյնն ապրով եկեղեցւոյ գլուխ զՔրիստոս զիւր
որդի ոչ զհրեշտակ որ' կամ զհրեշտակապետ և
ոչ զառաւելեալ քան զնոսա ոչ այնու միայն մե
ծարեաց զմեզ , զի զառ 'ի մենջ զմարդն այնքան
բարձրացոյց , այլ և ետ յարիչ 'ի նա իբրև մար
մին 'ի գլուխ» :

Տեսեր , բարեմիտ ընթերցող , զի Յիսուս
'Քրիստոս փրկիչ մեր գոյով տիրապէս գլուխ

ուղղափառ հաւատացելոցս՝ ո՛չ միայն բնականաբար աստուածային նախախնամութիւն պաշտպանէ, այլ և գերբնական տեսչութեամբ առաջնորդէ ամենեցուն յամենայն լուսաշաւիղ ճանապարհս փրկութեանս և ո՛չ միայն զաւետարանական օրէնս շնորհեաց հաւատացելոց իւրոցայլ և լուսաւորի գոփոս առ ՚ի յիմանալ զայնս, մանաւանդ քաջաւերէ և զօրացուցանէ զտկարութիւն մեր առ ՚ի կատարել զհաճոյս իւր արիաջան առաքինութեամբ. Յովհ. Ժ. 33 : Բ կորնթ. ԺԲ. 9 :

Եւս և կենդանի և կենդանարար գլուխ հաւատացելոցս Յիսուս Բրիստոս փրկիչ մեր սրբէ զմեզ ՚ի մեղաց, կենդանացուցանէ շնորհօք և երանացուցանէ յաւիտենական փառօք :

Այս կարի սխալեալ է հեղինակն Ղաասատեարին մեկնութեան խորհրդոյ պատարագին. որ ընդդէմ սուրբ գրոց գրէ. հաւատացելոց գլուխք և պաշտօնեայք են եպիսկոպոսներն ու քահանաները : Յայսմանէ յայտնի երևի թէ հեղինակն չէ՛ երբէք սուրբ գրոց և աւանդութեանց հարց սրբոց Եկեղեցւոյն ուշադիր եղեալ և ծանօթացեալ. եթէ լինէր՝ հարկաւ ո՛չ անուանէր զեպիսկոպոսունս և զքահանայս գլուխ հաւատացելոց. այլ զինչ, պարտ էր կոչել զնոսա նախ՝ տնտես տանն Աստուծոյ, որ է ուղղափառ Ժողովն հաւատացելոց : Տիմ. Թ. 7 : Թ կորնթ. Բ. 17 : Եփե. Թ.

Գ . 2 : Կող . 3 . 25 :

Երկրորդ՝ հովիւք անձնադիր, որք պարտաւորին արթուն հսկողութեամբ հովուել զբանաւոր հօտըն Վրիստոսի զհաւատացեալս, զորս գնեաց փրկարար արեամբն իւրով ամենաբարիքաջ հովուապետն Յիսուս Վրիստոս : Իփե . Գ . 11 : 3 Պե . Ե . 1 . 4 :

Եթէ զայս ամենայն գիտել և ՚ի միտ առնուլ կամիցի որ՝ ընթերցցի՝ մտառութեամբ զհոգեբուղի վարդապետութիւնս մեծի հայրապետին մերոյ սրբոյն Վրիգորի լուսաւորչի՝ ՚ի Յաճխապատում . Ճառ Ը և Ժէ . և զՄնդհանրական թուղթն երանելի սուրբ հայրապետին մերոյ՝ Աերսիսի շնորհալուոյ, որ գրեալ է առ դասս եպիսկոպոսայ և քահանայից :

Եկեցո՛ւք յերկրորդ սխալանս հեղինակին, որ զեպիսկոպոսունս և զքահանայս անսուանեաց պաշտօնեաց ք ժողովրդոց, որ հակառակ է առաքելական անժխտելի աւանդութեանց . յորոց ուսեալ եմք էթէ՝ հոգևորականք այս է եպիսկոպոսունք, վարդապետք և քահանայք պաշտօնեայք են Մատուծոյ առ ՚ի կատարել զհաճոյս և զհրամանս Մատուծոյ փրկչին մերոյ Յիսուսի Վրիստոսի և հաւատարիմ՝ մատակարար հանդիսանան սրբազործ խորհրդոյն անմահարար և փրկաւէտ պատարագին : Այս համարձակ աւանդէ սրբ-

բազան առաքեալն Պողոս . « Այսպէս համարեալ
ցեն զմեզ մարդիկ , իբրև զպաշտօնեայս Քրիս-
տոսի և հաղարապետս խորհրդոցն Աստուծոյ » .
« Կրի . Գ . 1 : Բ Կրի . 2 . 4 : Ժ . 23 :

Տէս , զինչ գրէ սոյն այս սրբազան Առաքեալն
առ Տիմոթէոս սիրելի աշակերտն իւր . « Այս
խրատ տուեալ եղբարց՝ բարևոք պաշտօնեայ լի-
նիցիս Քրիստոսի Յիսուսի , սնանիցիս բանիւք հա-
ւատոյ , և բարևոք վարդապետութեամբն՝ զսոյ
զՏեան իսկ եղեր » . « Տի . Գ . 6 :

Բ Ա Ն Ի .

Հարցումն առնէ Հեղինակն եթէ՝ յամարար
քահանային նր պատարագը մատուցանելու համար
ըրած պատրաստութիւնները որոնք են : Պատաս-
խանի տայ այսպէս : () Երբով առաջ եկեղեցւոյ
գաւթիթը կամ ժամատան մէջ ննջել , վերջին իրե-
կունը ութը կանոն կամ գոնէ մէկ կանոն սաղ-
մոս քաղել , և պատարագ մատուցանելու օրը
ուրիշ քահանայի մը առջև իւր մեղքերը խոստո-
վանիլ . էրե 2 :

Ահա պատասխանի կարի թոյլ և հեշտընկալ

մարմնաւոր զիւրութեան և ո՛չ իսկական պար-
տաւորութիւն քահանայական պաշտամանն և
կարեւոր պատրաստութիւն ժամարար քահանային,
որ հանդերձեալ է սպասաւորել սրբագործու-
թեան սոսկալի և սքանչելի խորհրդոյն սրբոյ պա-
տարագին փրկարար մարմնոյ և արեան կենարա-
րին մերոյ Յիսուսի ՝ Բրիստոսի • քանզի հարկ
’ի վերայ կայ ժամարարին սազմոսերգութեամբ և
ճերադրութեամբ աղօթից գիշերային աստուա-
հաճոյ հսկումն կատարել : Որպէս երբեմն հո-
գենուագ մարգարէն ՝ Ղաւիթ ուխտագիր է-
ղեալ Մատուծոյ և փութայր զայն կատարել
յասելն՝ « Ուէ ո՛չ մտից ’ի յարկս տան իմոյ, եթէ
եղից յանկողինս մահճաց իմոց : Եթէ տաց քուն
աչաց իմոց, կամ նինջ արտեանաց իմոց • կամ
հանգիստ իրանաց իմոց, մինչև գտից զտեղի յարկի
տեառն Մատուծոյ (Յակոբայ) • Ոտճ, ՃԼ՛, 2 — 4 :

Իսկ յորժամ պատարագիչն ելանէ ’ի բեմն
սուրբ աստուածրնկալ տաճարին սպասաւորել
սրբարար խորհրդոյն՝ արտանուէր փափագանօք
կարէ աղաղակել • « Սոցո՛ւք ’ի յարկս նորա, եր-
կրպագո՛ւք ’ի տեղուղ ուր կացեալ են ոտք
նորա, Վ՛ յս է, ’ի տաճարիս՝ յորում են փրկա-
գործ խորհուրդ տնօրէնութեան Յիսուսի ՝ Բը-
րիստոսի և պաշտօն առ Մատուած ’ի փառս խոր-
հրդոյ մարդէ զուէ իւրոյ : Ուստի համեմատ խորհր-

դաւոր և հոգեհոտագ բանից յիշեալ սաղմոսերգուն Ղաւթի երջանիկ մարգարէին՝ պատարագիչն ջերմեռանդութեամբ տայ զայս փառաբանութիւնն ՚ի ներկայանալն առաջի սուրբ և աստուածընկալ խորանին յասելն . . . յարկէ արբութեան և ՚ի տեղւոյս փառաբանութեան , հրեշտակաց բնակարանիս և մարդկան քաւարանիս առաջի աստուածընկալ և պայծառացեալ սուրբ նշանացս և սուրբ տեղւոյս խոնարհեալ երկիւղիւ երկիր դադանեմք , զսուրբ և զհրաշալի և զյաղթող տերութիւնդ քո օրհնեմք և փառաւորեմք և քեզ ընդ երկնային զօրսն մատուցանեմք զօրհնութիւն և զփառս ընդ հօր և ընդ հոգւոյդ արբոյ այժմ՝ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենիցս . ՚ի խորհրդաբարի դափարափի :

Ղամբոս իմանալ , ո՛վ բարեմիտ ընթերցող օգհոգւոր օգուտ և զզօրութիւն գիշերային հսկման և աղօթից , լո՛ւր աւետարանական հրամանին ; Նիսուսի փրկչին մերոյ , զոր յոյժ կարևոր փրկութեան պաշտելի խրատ աւանդեաց սիրելի աշակերտաց իւրոց յասելն . . . Ղթժժն կացէք և աղօթս արարէք , զի մի՛ անկանիցիք ՚ի փորձութիւնս . Մատթ . իշ . 41 : Ղուկ . իԲ . 46 : Սայս հոգեշահ խրատ ՚ի ճշմարիտ վարդապետէն իւրմեռուեալ սրբազան առաքեալն Պետրոս , սկսաւ և ինքն աւանդել ընդհանրապէս ամենայն հաւա

տացելոց գրելով այսպէս . « Լ'թո՛ւն լերուք և
հսկեցէ՛ք » . « Պեոբ . Է . 8 :

Օ այս օրինակ քարոզեաց մեզ և առաքելապա-
տիւ մեծ հայրապետն մեր և լուսաւորիչն սուրբ
Պարիգոր յասելն . « Օ պաշտօնն Լ'ստուծոյ մա-
տուցնուք սաղմոսիւք և օրհնութեամբք և եր-
գօք հոգևորօք : Սուրբ սրտիւ գովելով զանրս-
կիզբն էութիւնն և զամենազօր տէրութիւնն » .
'ի Յոմոթի . ճառ ժշ :

Լ'պա պատասխանատուն հարցմանն փութասցի՛
ընթերցասիրել զ Լ'նդհանրական թուղթն երա-
նեղի սուրբ հայրապետին մերոյ 'Ներսիսի շնոր-
հալւոյն , որ գրեալ է առ դասս քահանայից :

« Եւ որովհետև արժանի եղէք յերկնայինն
գործ մատուցանել զանձինս , մի՛ և մի՛ իւրիք
պատճառս տայք արատոյ անկանել 'ի պաշտօնդ-
ձեր ըստ առաքելոյն խրատու : Լ'յլ արիաբար
և յօժարամիտ սրտիւ առանց ծուլութեան ըզ-
կանոնեալ սահմանս աղօթից սուրբ հարցն ան-
թերի կատարեցէ՛ք ըստ իւրաքանչիւր ժամու :
Եւ մաքուր հոգևով և սուրբ սրտիւ և անա-
րատ հաւատով և մեծաւ յուսով և պարզ մտօք
և կատարեալ սիրով ասիւ և դողութեամբ
սպասաւորեցէ՛ք Լ'ստուածային խորհրդոցն
Լ'սեմք զոմանց սուտ քահանայից , զի ո՛չ միայն
յայլ ուսմանէ են տգէտք յաղաքս հեղձու »

Թեան, մանաւանդ թէ՛ վասն անհաւատութեան,
այլ և զազմոսն Ղաւթի ոչ գլխեն բովանդակ-
առանց որոյ զնոսին զհարիւր և յիսուսն (փոխան)
խօսիլ բերանով ընդ Աստուծոյ՝ ոչ մատչի պա-
տարագ ըստ աւանդութեան կանոնի հարցն սրբ-
բոց» :

Տէս ևս կարճ ջարմանալիս օ վասն զի պա-
տասխանատուն հարցմանն խաղառ ՚ի բաց Թո-
ղեալ է զկարեորագոյնն հոգևոր պատրաստու-
թեան ժամարար քահանային որ հանդերձեալ լի-
նի ըստ հոգևոր պաշտամանն կատարել զսրբագործ-
խորհուրդն անմահարար պատարագին օ զի նախ՝
պատարագիչ քահանային պատրաստութիւնն և
պարտաւորութիւնն է մաքրել զխիղճ մտացն և
սրտին՝ կատարեալ զըմամբ օ ճմարիտ խստովա-
նութեամբ և բաւական ապաշխարութ օ ընդ օ
զինչ ահագին և սոսկալի վճիռ տայ սրբազան
առաքեալն Պօղոս վս անխիղճ և անարժան հաղոր-
դողաց օ Այսուհետեւ՝ որ ուտէ զհացս կամ
ըմպիցէ զբաժակս Տեառն անարժանութեամբ օ
պարտական եղիցի մարմնոյ և արեան Տեառն օ
Պորձեցէ՛ մարդ զանձն իւր և ապա ՚ի հացէ
անտի կերիցէ և ՚ի բաժակէն արբցէ օ Ի որ ու-
տէ և ըմպէ անարժանութեամբ՝ դատաստանս
անձին իւրում ուտէ և ըմպէ օ զի ոչ խարէ ըզ-
մարմնն Տեառն օ Կորնթ. փա . 27 — 29 :

Այլ երանելին Ասորով անձեացեաց եպիսկոպոս գրէ ՚ի Սեկնութեան յամակարգութեան.
« Առանց խոստովանութեան մեղք ոչ քաւին, և առանց ազաշխարութեան՝ հաղորդութեան ոչ որ արժանի լինի » :

Այդ՝ էթէ ՚ի ժողովուրդոց հաղորդելոց կենարար մարմնոց և արեան Յիսուսի Վրիստոսի պահանջի կատարեալ զղջմամբ խոստովանութիւն և ապաշխարութիւն, ապա որչափ ևս առաւել ՚ի ժամարար քահանայից, որք հանդերձեալ լինին կատարել զպաշտօնս սրբազործ մեծի խորհրդոյն :

Քանզի բացայայտ քարոզեաց առաքելապատիւ հայրապետն և լուսաւորիչն մեր սուրբն Ղազիբոր այսպէս. « Այլ ՚ի մատուցանել զահաւոր և զսարսափելի զերկական խորհուրդն, յիշեանդ զմարդասիրութեան նորա զերախտիսն. և ինչքէ զճերմեւանդն արտասուօք զքաւութիւն կենդանեաց և մեռելոց և առնու զինչքերին : Սանտուանդ էթէ սուրբ իցէ և անարատ և ազատ ՚ի մեղաց մատուցող սրատարադին, ճշմարտեալ հաւատով ստանայ անձին իւրում՝ զիստաց սրտակն : Առան զի սրտաարագն է քաւութիւն յուսով. որ շնորհի ՚ի բարեբար Տեառնէն : Այլ էթէ որ աւնի խէթ ինչ զընկերէն՝ թարգմանայ զպատարագն մինչև հաշտեացի. Մատթ. Ե. 33. ապա վասն այլ չարեաց և դժնդրոց վարաց զինչ պարտ է ա

սել զարհաւիր սպառնալեաց սխառու հասնցն որք
 ոչ սրբութեամբ զսպառարագն ընծայեն Մատու-
 ծոյ, և որք անարժանութեամբ հաղորդին: Կրիս-
 փ . 27: Մ. յԼ՝ որում շատ տուաւ շնորհ՝ շատ խնդ-
 րեսցի ՚ի նմանէ. և որում սակաւ՝ սակաւ, ասէ
 Տէրն յաւետարանն մեզ . Մ. յ. փ . 28: Ս. ՚ի կա-
 տարեալ առաքինութիւն խնդրէ Մատուած և
 Քչմարտութիւն ՚ի սպասաւորաց խորհրդոյն. զի
 կեանք է փրկութեան մերոյ. և մի՛ լքցի կամահար
 մտօք դատապարտութիւն ՚ի Տեառնէ. Կ. Բ. փ . 26:
 Ս. ՚ի ամենայն ինչ նովաւ և ՚ի նոյն կատարի կեն-
 դանեաց և մեռելոց, . ՚ի Յաճախ . Ժա . փ 4 :

Համեմատ ամին գրէ շնորհալի սուրբն Վեր-
 սէս ՚ի թուղթն որ առ քահանայաւորաց է թէ
 որք ՚ի քահանայից խոովելոց ընդ ընկերի՝ սիրէ զա-
 տելութիւն քան զսէր, և զխոովութիւն քան ըզ-
 խաղաղութիւն, և ոչ լուծանէ զտրտմութեան
 սպառնառն և հաշտեցի ընդ եղբօր իւրում՝ ՚ի խո-
 նարհել միոյն և ՚ի խնդրել զհաշտութիւն, մի՛
 իշխեսցէ քահանայագործութիւն առնել, որչափ
 զլեն տրտմութեան և բարկութեան յինքն բը-
 նակեցուցանէ, զի զի՛նչ հաղորդութիւն է լու-
 սոյ ընդ խաւարի՝ ասէ առաքեալն, կամ՝ Բրիտ-
 տոսի ընդ բելիարայ : Բանզի գրեալ է թէ՛ որ-
 պէս որ զսէրն ունի՝ զՄատուած յինքն բնակե-
 ցուցանէ, զի Մատուած սէր է. նոյնպէս՝ և որ

զատելու թիւն ունիցի՝ զսատանայ յանձն իւր
 դարմանէ, զի կերակուր է նորա ատելու թիւնն,
 որպէս և ամենայն գործք չարեաց : Այսն որոյ
 ամենայն ոք ՚ի ձէնջ որքան ատելու թեան ակտիւ
 տայ տեղի սատանայի ընդարձակագոյն յինքեան,
 Բրիստոսի մարմնոյն և արեանն ոչ է արժանի
 բնակու թեան. և թէ ռիսակարու թեան և նենգու
 թեան հոգևով յանդգնի առնուլ զնա, նման լինի
 (Յուդայի մատնչի) որ յետ պատառոյն ապա եմուտ
 ՚ի նա սատանայ» . յ՝ Կրհոր :

Ոչայս ամենայն աւանդու թիւն առաքելական
 և հայրապետական կանոնաց գիտելով մեր, զար
 մանամք ընդ բանն պատասխանատուին, եթէ՝
 Պատարագ մատուցանելու օրը ուրիշ քահանա
 յի մը առջև իւր մեղքերը խոստովանիլ :

Վասն՝ հարցանեմք թէ վասն էր ժամա
 նակ սահմանէ խոստովանութեան, զոր չեմք
 լուեալ ՚ի սուրբ գրոց. «Վոստովան լինէին զմեզս
 իւրեանց» . Մատթ. 4. 6 :

«Ի շաղու մք ՚ի հաւատացելոցն դային և խոստովան
 լինէին» . Գործ. թև. 18 : «Եթէ ասիցեմք՝ եթէ
 մեզս ինչ մեք ոչ ունիմք, զանձինս խաբեմք. և
 շքմարտութիւն ՚ի մեզ ոչ գոյ : Մպա եթէ խոստո
 վան լինիցիմք զմեզս մեր, հաւատարիմ է նա՝ և ար
 դար առ ՚ի թողուլ մեզ զմեզս մեր, և սրբել զմեզ

յամենայն անիրաւութենէ, • ԾԵԿ. Ծ. 8. 9 :
 «Ներկնից յերկիր խօսի բարերարութիւնն ըզ
 դարձն յապաշխարութիւն մեզաւորաց • խոստո
 վանիչ զյանցանան, և զղջանալ վասն որոյ գոր
 ծեցին, • 1. 1. 1. 'ի Յաճախ. ճատ 2 :

«Ո՞ւրանց խոստովանութեան չիք հնար քաւու
 թիւն գտանել, վասն սյարիկ պարտէ փութալ
 'ի խոստովանութիւն քահանային խոստովանիչ
 միանգամ և լ'ստուծոյ հանապաղ, • Խոս. անհ. Ե
 Եգիպտոս. 'ի Սէն յամ :

Սրկորոզ՝ հարցանեմք թէ վասն էր չէ յա
 ըակցեալ ընդ խոստովանութեան զապաշխարու
 թիւնն • վասն զի ապաշխարութիւնն զղջման և
 խոստովանութեան է ամբողջացուցիչ մասն :

«Սլուուեալ զայս՝ զղջացան 'ի սիրտս իւրեանց •
 և ասենց Պետրոս՝ և ցայլ առաքեալս զինչ գոր
 ծեցուք սրբ եղբարք : Մտէ ցնոսա Պետրոս • ա
 պաշաւեցէք և մկրտեցի՛ իւրաքանչիւր ոք 'ի
 ձէնջ յանուն տեառն Յիսուսի Քրիստոսի 'ի
 թողութիւն մեղաց, և ընկալիք զաւետիս հօգ
 ւոցն սրբոյ, • Գործ. Թ. 37. 38 :

«Սթէ զմեծութեամբ քաղցրութեան նարս,
 և զնեւերտն և զերկայնմտութեամբն արհամար
 հիցեա • չգիտիցէ՛ս՝ զի քաղցրութիւնն լ'ստուծոյ
 զքեզ յապաշխարութիւն ամէ, • Հոով. Թ. 4 :

«Սրբ՝ տաբախ եմ՝ ոչ զի տաբախիցիք՝ այլ զի յա

պաշխարուի արամեցարուք . քանզի արամեցայք
զուք ըստ ԱՅ . զի մի՛ իւեք զհիշիք . . ք կորնի . Թ :

Այլ յամեցուցէ Տէր զաւետիսն՝ որպէս ս
մանք յամբ համարին , այլ երկայնամիտ լինի ստ
ձեղ . քանզի ոչ կամի՛ եթէ ոք կորիցէ , այլ զա
մենեցուն հասանել յապաշխարուի . . ք Գոր . Գ . Գ :

Ո՛ր աւերուլ յամենայն բարեգործութիւնս
երևելի վատօք և աներևութիւք . և զսպիտ մե
ղացն ջնջել զհոգւոյ և զմարմնոյ . և յաշխօզ
երևիլ ՚ի հանդիսի ապաշխարութեան : Օ՛ր կա
բացէ համարձակիլ ՚ի մեղաքաւիչ խորհուրդն
տէրունահան և լինիլ խորհրդակից և մարմնա
կից անձառելեացն : Եւ յայսմ՝ հետէ զվերինն
խորհիլ ուր Վրիտաոս նստի և սուրբք ընդ նմա
առհաւատչեայ ուրախութեամբ : Եւ ստոյգ
խոստովանօղք և ապաշխարօղք՝ ազատեալք ըն
նին վրկաւէտ մարմնով և արեամբն Վրիտաոսի .
զի նա է յոյս մեր և առիթ քաւութեան . և նս
վաւ լինի ազատութիւն և մուտ յուրախու
թիւնն և ՚ի ժառանգութիւն արդարոյ . երազ
տեօք Վրիտաոսի սուրբ սիրոյն , որ արդարացու
ցանէ զմեղաւորս թէ ապաշխարեացեն . . Եւ . Ե . ՚ի
Յաճախ . ճառ թի :

Օ՛ր այս ամենայն շնորհիւ սուրբ հոգւոյն Ա՛ս
տուծոյ ուսեալ ՚ի սուրբ գրոյ ըստ ուղղափառ
եկեղեցւոյն Վրիտաոսի զարդիւնս և զհարևս .

րութիւնս հոգւոյ փրկութեան և մեղաց քաւութեան, հաւատամք և խոստովանիմք զապաշխարութիւնն և ոչ երբէք ընդունիմք զերեւելն՝ի ջրբորդ դարուն զչարաչար աղանդ՝ Աովատեան հերիտիկոսաց, որք ուրանային զխորհուրդն աստուածահաճոյ ապաշխարութեան. վասն որոյ ըմբերանէ և պապանձեցուցանէ զնոսա ուղղափառ դաւանութիւնն ընդհանրական սուրբ եկեղեցւոյն՝ Բրիտանիոյ ՚ի թողովն նիկիական սահմանեցաւ. «հաւատամք և ՚ի մի միայն ընդհանրական և առաքելական սուրբ եկեղեցի՝ ՚ի մի մկրտութիւն, յապաշխարութիւն, ՚ի քաւութիւն և ՚ի թողութիւն մեղաց»:

Բ Ա Ն Օ.

Հարցումն. Ի՞նչ վախճանաւ կմատուցուի սբ պատարագը: Տայ պատասխանի. Վ, ՚ի փառաբանութի Մատուծոյ՝ իբրև ողջակէզ Ք, ՚ի քաւութիւն և թողութիւն մեղաց՝ իբրև զո՛հ քաւութ. Գ, ՚ի նշան գոհութեան և շնորհակալութեան մերոյ առ Մատուած. և Դ, ՚ի հայցուած շնորհաց և ողորմութեանն Մատուծոյ. երբ՝ 3:

Աշտանօր սխալեալ է պատասխանատուն վասն զի
 զծէսս և զարարողութիւնս հին օրինաց ողջակիշին
 և զոհին անասնոց կացուցանէ մերձաւոր և յարա-
 կից սրբարար և սքանչելի խորհրդոյն կենդա-
 նի և կենդանարար պատարագին՝ յասելն՝ Իբրև
 ողջակէզ • Իբրև զոհ քաւութեան : Եւ ի թէ
 հեղինակն չէ՛ կամեցեալ ուշադիր լինել մարգա-
 րէական և առաքելական սուրբ գրոց, որովք իս-
 պառ մերժին իբրև անհաճելիք աստուածային
 կամաց նուիրմունք անասնոցն զոհից և ողջակիզաց •
 քանզի անմասն էին այնք ՚ի մաքրութիւն սրտից, ՚ի կատա-
 րեալ հնազանդութիւն և ՚ի խոնարհութիւն անձապաշ-
 տից ըստ բարեխնամ հրամանաց անձային կամաց :

Ի ուր հետեւեալ վկայութեանցս :

« Եւ թէ հաճոյիցէ Տեառն ողջակէզ և զոհ իբ-
 րև զլսել ձայնի Տեառն • ահա լաւ է ունկնդ-
 րութիւն քան զզոհ ընտիր, և զհնազանդու-
 թիւն քան զճարպ խոյոց » • Թափ • փ • 22 :

« Այ ընդունիմ ՚ի տանէ քումմէ զուարակս, և
 ոչ ՚ի հօտից քոց նոխազս » : « Եւ թէ կամեցեալ
 էիր զպատարագս՝ մատուցանէաք • բայց դու ընդ
 ողջակէզս իսկ ոչ հաճեցար : Պատարագ Աստուծոյ
 հոգի խոնարհ • զսիրտ սուրբ և զհոգի խոնարհ
 Աստուած ոչ արհամարհէ » • Խաղ • ԻԲ • 7 : Ժ • 18 • 19 :

« Օ՛ր կայ իմ՝ և յաճախելոյ զոհից ձերոց • ա-
 սէ Տէր • յագեալեմ ողջակիզօք խոյոց ձերոց •

և զձարայ գառանց և զարիւն ջրուց և նոխազայ
նչ կամիմ՝ 1700 . 100 . 11 :

« Եւսպէս ասէ տէր զօրութեանց Եւսուած
խորայելի . զողջակէզս ձեր ժողովեցէ՛ք հանդերձ
զոհիւք ձերովք և կերայք միս : Ը ի ոչ խօսեցայ
լինդ հարս ձերօւն ոչ պատուէր ետու նոցա՝ յաւու-
րն յորում հանի զնոսա յերկրէն Երկրպատացւոց՝
վասն բանի ողջակիզաց և զոհից : Եւ զայս բան
պատուիրեցի նոցա՝ և ասեմ . լուարուք ձայնի
խմում և եղէց ձեզ Եւսուած՝ և դուք եղիծի՛ք
ինձ ՚ի ժողովուրդ . և դնասի՛ք յամենայն ճանա-
պարհս իմ ՝ զոր պատուիրեցի ձեզ , զի բարի լի-
նիցի ձեզ » . Երեմ . 21 — 23 :

« Բանզի զստուծր հանդերձւոց բարեացունէին
օրէնքն , և ոչ զնոյն կերպարանս իրացն . ամի ամի
զնոյն քառարազս մատուցանեմ ցանդ , որք ոչ են
կարող զմատուցեալն կատարել . ապա թէ ոչ՝
դադարէին ՚ի մատուցանելոյ , վասն և ոչ մի այ-
նուհետեւ խիղճ մտաց աւնելոյ որաշտօնէիցն մի-
տնդամ՝ օրբեցելոցն . այլ անդէն ՚ի նմին ՚ի յիշա-
տակս մեղաց կային ամի ամի : Բանզի ոչ կարէր
արիւն նոխազայ և ջրուց բառնալ զմեղսս . Եր . 31 :

« Այլ թէ ճենճերաց հոտն՝ անուշահոտութիւն էր
Եւսուածոյ , այլ մատուցողացն մարութիւն հա-
ճոյացուցանէր և հոս անոյշ լինէր Եւսուածոյ .
օրպէս Հարեւրնու . Եր . ՚ի մի . երգոց երկոյն է . 8 :

Հեղինակին փոխանակ առաջին պահանջման ան-
 ճառելի և սրբարար խորհրդոյն եղեալ է զվախ-
 ճանակման զանազան ներգործութիւն նորին : Այս-
 սին զի սրբազործ խորհուրդն պահանջէ նախ՝ գո-
 հացողական փառաբանութիւնս նուիրել առ աս-
 առածային անճառելի շնորհաց և իրկարար պար-
 գեաց ներգործութիւն : զոր կատարել ուսոյց ինք-
 նին երկնաւոր վարդապետան մեր Յիսուս Քրիս-
 տոս : Պարեն սրբազան աւետարանիչք . . . Այս Յի-
 սուս հաց՝ օրհնեաց երեկ և ետ աշակերացոյն , և
 տակ , առէք կերայք այս է մարմին իմ , և առեալ
 բաժակ գոհացաւ ետ նացաւ և տակ , արքէք ՚ի
 դմանէ ամենեքին այդ է արիւն իմ : . . . Մատթ . Իգ .
 26 : Մարկ . Ժգ . 22 : Ղուկ . ԻԲ . 17 . 19 :

«Չի ես ընկալայ ՚ի Տեառնէ զոր և ձեզն
 աւանդեցի եթէ տէր Յիսուս ՚ի գիշերին՝ յա-
 րում մասնէր . առ հաց գոհացաւ երեկ և տակ ,
 առէք կերայք այս է մարմին իմ : որ վասն ձեր
 բաշխի . զայս արարէք առ ինոց յաշատակիս : . . . Եւ Կրիս-
 ժո . 23 . 24 :

Յաղագս այսորիկ երգէն զայս աստուածաստեայ
 գոհութեան և փառաբանութեան երգ . ՚ի սկիզ-
 բն կատարման սրբարար խորհրդոյն դասք զբա-
 րաց . «Յամենայնի օրհնեալ ես տէր օրհնեմք բզ-
 րեղ , գովեմք զբեզ , գոհանամք զքէն , արաչեմք
 զբեզ տէր Աստուած մեր : . . . Այս աստեայ սկսանի

ժամորար քահանայն ասել զայս բան գոհու-
թեան . «՛՛՛ քեզ արդարև տէր Աստուած գո-
վեմք . և զքէն գոհանամք հանապազ : Որ զանց
արարեր զմերով անարժանութեամբս . այսպիսի
ասհաւոր և անպատու մ' խորհրդոյ կագեցեր սպա-
սաւորսս . 'ի խորհրտօրէրն :

Երկրորդ՝ սրբարար խորհուրդ անմահարար
պատարագին պարտաւորէ զհոգևոր պաշտօնեայս
եկեղեցւոյն և զամենայն ուղղափառ հաւատա-
ցեալս յիշատակել ջերմեռանդն հոգւով և
մտօք զիրկագործ տնօրէնութիւնս Յիսուսի
'Բրիստոսի փրկչին մերոյ՝ զչարչարանս , զխաչե-
լութիւնն , զթաղումն , զյարութիւնն և զհամ-
բարձումն :

Օ այս պարտաւորութիւն մեր ինքնին Յիսուս
փրկիչն մեր աւանդեաց հրամայելովն այսպէս .
«Եւ առեալ հաց , գոհացաւ եբեկ և ետ նոցա՝
և ասէ . այս է մարմին իմ , որ վի բազմաց տուեալ ,
զայս արարէք առ իմոյ յիշատակիս » . Վ . կ . Ի . Բ . 19 :

« Բանիցս անգամ թէ ուտիցէք զհացս զայս՝ և
զբաժակս ըմպիցէք , զմահ Տեառն պատմեցէք ,
մինչև եկեսցէ նա » . Ս . կրկն . Ժ . 26 :

Իսոյն միտս հայի կարգաւորութիւն բանից
պատարագամատոյց քահանային . «Եւ արդ մեք
Տէր՝ ըստ այսմ հրամանատրութեան յառաջ
բերեալ զայս խորհուրդ փրկական մարմնոյ և

արեան միածնի քոյ , յիշեմք զուորա վասն մեր
զփրկագործ չարչարանս , զկենսատու խաչելու-
թիւնն , զերեքօրեայ թաղումն , զերանելի յարու-
թիւնն , զատուածապէս համբարձումն , զնստիլն
ընդ աջմէ քո հայր , զահաւոր և զփառաւորեալ
զմիւսանգամ զարուստն խոստովանիմք և օրհ-
նեմք» : Ի խորհրտաբարն :

Արրորդ՝ կենդանարար խորհուրդն փրկագործ
սուրբ պատարագին տիրապէս պահանջէ ՚ի հողոր-
դելոց անտի արժանաւոր պատրաստութիւն և
ներքին մաքրութիւն սրտի ճշմարիտ զղջմամբ և
անկեղծ խոստովանութեամբ առ արժանապէս
ընդունելութիւն անմահարար խորհրդոյն . ապա
թէ ոչ՝ փոխանակ շնորհաց և փառաց ընկալցին
զհոգևորն յաւիտենական դատապարտութիւն .
վասն որոյ գրէ սրբազան առաքեալն Պօղոս .
«Փորձեացէ՛ մարդ զանձն իւր , և ապա ՚ի հացն
անտի կերիցէ , և ՚ի բաժակէն արբցէ : Գ Ի որ
ուտէ և ըմպէ անարժանութեամբ , դատաստանս
անձին իւրում ուտէ և ըմպէ . զի ոչ խտրէ ըզ
մարմինն Տեառն» : Թ Կորն . ԺԳ . 28 . 29 :

Յազազս այսորիկ պարտաւորութիւն է ժա-
մարար քահանային ակներև ամենայն ժողովրդէն
բարձրացուցեալ զսրբարար խորհուրդն աղաղա-
կել . «Ի սուրբ ՚ի սուրբ պատուական մարմնոց
և յարենէ տեառն մերոյ և փրկչին Յիսուսի

Քրիստոսի ճաշակեացն քրքութեամբ, որ ի ջեալ ՚ի յերկնից բաշխի ՚ի միջի մերում» :
՚ի խորհրդապետրն :

Դարձեալ սխալ է հարցուն հեղինակի Դաստատարին . Ինչ վախճանաւ կնատուցուի սուրբ պատարագը : Բանդի ըստ պէտպէս սքան չէր ներգործութեանց սրբագործ խորհրդոյն հաղորդութեան՝ պարտ էր հարցանել կրկին թէ՛ Եւ զի՛նչ վախճանական ներգործութիւնս աւնի խորհուրդ սուրբ պատարագին . զի ըստ ողջամիտ վարդապետութեան սրբոյն Յովհաննու սկեբեբանի տայր պատասխանի թէ՛ Լինմահարար խորհուրդ սրբագործեալ պատարագին ունի զանազան ներգործութիւնս շնորհաց և փառաց Յիսուսի փրկչին մերոյ , զոր տայ արժանապէս հաղորդողաց . ՚ի իդ ճառի սրբագործութեան խորհրդոյ զստորագիին :

Եւ ահա այսորիկ են վախճանական զանազան ներգործութիւնք սուրբ խորհրդոյն . նախ՝ սրբագործ խորհուրդ սուրբ պատարագին ներգործէ ՚ի հոգիս արժանաւոր հաղորդողաց զչնորհս յաւիտենական անմահ կենդանութեան . ու լ՛մէն աւմէն ասեմ՝ ձեզ յեթէ ոչ կերիջիք զմարմին որդւոյ մարդոյ , և արբջիք զարիւն նորա , ոչ աւնիք կեանս յանձինս : Ար աւտէ զմարմին իմ , և ըմպէ զարիւն իմ , աւնի զկեանս յաւիտենականս :

ՅԵՒ. Զ. ԵԿ. ԵՅ :

«Օ ի կատարեալ առաքինութիւն խնդրէ
Կատուած և ճշմարտութիւն ՚ի սպասաւորաց
խորհրդոյն. զի կեանք է վերկուծեան մերոյ» .
Լ ԳՅ. ՚ի Յաճախ. Նաա ԺԳ :

Արեւորդ՝ սրբարար խորհուրդն անմահարար
պատարագին ներգործէ ՚ի սիրաս և ՚ի հոգիս ար-
ժանապէս հաղորդողաց զկատարեալն քաւու-
ծիւն և զթողութիւն մեղաց . «Այլ առեալ բա-
ժակ գոհացաւ՝ ետ նոցա և ասէ . արբէք ՚ի դը-
մանէ ամենեքին : Օ ի այդէ արիւն իմ՝ նո-
րոյ ուխտի» որ ՚ի վերայ բազմաց հեղանի ՚ի թո-
ղութիւն մեղաց» . Մաթթ. ԻՂ. 27 :

«Որով ունիմք զվերկուծիւն ՚ի ձեռն արեան
նորա զթողութիւն մեղաց ըստ մեծութեան շը-
նորհաց իւրոց» . Եփե. Գ. 7 :

Գրէ սուրբն Գրիգոր լուսաւորիչ մեր . «Պա-
տարագն է քաւութիւն յուսով . որով շնորհի ՚ի
բարերար Տեառնէ» . ՚ի Յաճախ. Նաա ԺԳ :

Աւստի պատարագիչ քահանայն ակնեղե ժո-
ղովրդեանն բարձրացուցեալ զարբազործեալ
խորհուրդն ասէ . «Ի՞նչ սուրբ ՚ի սուրբ պատ-
ուական մարմնոյ և յարեմէ ակառն մերոյ Ար-
սուսի՝ Բրիստոսի ճաշակեսցուք արբութեամբ .
որ ի՞նչալ ՚ի յերկնից բաշխի ՚ի մթն մերաւմ . աս է
կեանք . յայտ . յարութիւն . քաւութիւն և թո-

զուժիւն մեղաց, • ՚ի խոհրտաբարն ։

Արորդ՝ սրբարար այս խորհուրդ շնորհէ արժա-
նաւոր հաղորդելոցն ընտանեբար հոգւով յարակ-
ցել ընդ Քրիստոսի Յիսուսի • ըստ այնմ՝ «Ար-
ուտէ զմարմն իմ՝ և ըմպէ զարիւն իմ՝ նա յիս-
բնակեացի, և ես ՚ի նմա» • Յովհ • Դ • 57 :

«Քաժական օրհնութեան՝ զոր օրհնեմք՝ ոչ ապա-
քէն հաղորդուժիւն է արեանն Քրիստոսի • հայն
զոր բեկանեմք՝ ոչ ապաքէն հաղորդուժիւն է
մարմնոյն Քրիստոսի» • «Կորնթ • Ժ • 16 :

Ի վերայ այս բնաբանի իմաստասիրէ սուրբն
Յովհան ոսկեբերան, «Արպէս այն մարմնն միա-
ւորեալ է ընդ Քրիստոսի, նոյնպէս և մեք խոր-
հրդական հացիւն այս ընդ Քրիստոսի յօդիմք» :

Սուրբն Խոսրով անձեացեաց եպիսկոպոս գրէ
՚ի մեկնութեան պատարագի • «Հաղորդուժիւն
կոչէ, զի կցորդի նա մեզ և մեք նմա» • և թէ՛
«Հաւատամք և վրկական խորհուրդն ստուգապէս
մարմնն և արիւնն Քրիստոսի, որով միանամք ՚ի
Քրիստոս և ժառանգակից լինիմք» :

«Այլ զոր ահաւորն է ասել, կարգեմ աստանօր
յիշատակ եղեալ մեծիդ երախտեաց, Լստուած-
իսկ լինիլ ընտրութեամբ շնորհին, և ընդ հաս-
տողիդ միանալ տէրունի մարմնոյդ ճաշակմամբ» •
Ս • Գրի • ՚ի Նաբ • 5Է :

Հարցուն առնէ հեղինակին. Եւ շարժական սեղանի վերայ կարելի՞ է պատարագ մատուցանել :
 Լուանց ուշադիր լինելոյ եկեղեցական պատմութեանց կանոնաց նախնի հարց մերոց և այլոց ազգաց քրիստոնէից, տայ պատասխանի ասելով. Լ՝յո՛ւ և այս սովորութիւնը շատ հին է ամենայն եկեղեցեաց մէջ. երե՛ 4 :

Երբ արդեօք ամենայն եկեղեցիք ուղղափառաց շարժական սեղան ունիլ սովորեցան և արտաքոյ օծեալ և աստուածաբնակ տաճարին պատարագել սահմանեցին. մի՞թէ արտաքոյ խորհրդական ամբնկալ յարկի սրբութեան պատարագաւմտոյց քահանայն կարէ՞ համարձակիլ զայս փառաբանութիւնս առնել յասելն. « Եւ յարկի սրբութեան և ի տեղոջս փառաբանութեան հրեշտակաց բնակարանիս և մարդկան քաւարանիս, առաջի ամբնկալ և պայծառացեալ սուրբ նշանացս և սուրբ սեղանոյս խոնարհեալ երկիւղիւ երկիրպագանեմք » :

Եկեղեցական սահմանադրութիւնս հարց սրբոց գտանին արդեօք յիշատակութիւնք ինչ շարժական սեղանոյ. ընթերցցո՛ւք զաստուածաբանութիւն սրբոյն Պիոնէսիոսի արխպագացոյն, զոր սուրբն Սերսէս լամբրոնացի առաջի առնէ մեզ ՚ի բանս մեկնութեան պատարագի յասելն. « Երկին ՚ի յերս

կիր հաւատացաք գոչ զսուրբ տուեն . վասն
այսորիկ և 'ի տիպ կայանի երկնաւորացն ձեա-
կերպէցաւ պատկեր սորա . ըստ որում ուսեալ
յառաքելոցն սուրբն՝ Վիտնէոսս աւանդէ մեզ այս-
պէս . քանզի նոքա, ասէ, երանելիքն առաքեալք,
անմարմնապէս մաքրութեամբ յերկրի հուպ գո-
լով հրեշտակաց՝ կարող եղեն զերկնայնոցն կար-
գաւորութիւն մաքուր մտօք ճանաչել, եւ 'ի
ձեռն միջնորդութեան և գրոյ բանի աշակերտաց
իւրեանց աւանդել : Եւ զի անկար էր մարմնաւո-
րացս և աշխարհի վիճակելոյ զվերնականացն
գիտուի նոցա նմանաբար ուսանել, կարևոր հա-
մարեցան մարմնական նշանակօք մեզ զնոյն տալ-
որպէս զի ուսցուք զգալի պատկերօք զերկնայինս,
և բազմազանութեամբ զծածուկան, և նիւթովք
զաննիւթան, և մերովքս զգերագոյնան, գրով և
առանց գրոյ վարժեցին : Եւ այս ասելով երանե-
լոյս, զարթուցանէ զմիտս մեր խմանալ զէկեղեցի
պատկեր երկնի, և զխորանն սուրբ և զսրբարարն
բեմ առաջոյց փառաց ակթուոյն Նսաուծոյ, զորով
չուրջ կան անընդմիջաբար ակթութեան քերտիւրէքն
և սերովբէքն :

Աւրեմն ուղղափառ սուրբ եկեղեցին չունի
աւանդեալ սովորութիւն շարժական սեղանոյ
յառաքելոց և յառաքելադասիւ հարց սրբոց՝
զէտրհրչական պատարագս անդ մատուցանել ար-

տաքոյ օծեալ աստուածընկալ տաճարին :

«Եւ արդ՝ ՚ի ժողովին ձեզ ՚ի միասին՝ ոչ է տունն Տեառն ձեզ տեղի հաց ուտելոյ . . . Սի՛թէ տունս ոչ ունիցիք ուտելոյ կամ ըմպելոյ . եթէ զեկեղեցեանն Աստուծոյ արհամարհիցէք» . Թ՛ Կորնթ. փ՞ . 20 . 22 :

«Վիտայեսս թէ որպէս պարտ իցէ քեզ ՚ի տանն Աստուծոյ շը՛շ . որ է եկեղեցի Աստուծոյ կենդանոյ , սիւն և հաստատութիւն ճշմարտութեան» . Թ՛ Տի՛ . 4 . 15 :

Ըստ վարդապետութեան սրբոյն Յովհանուակեբեբանի՝ խորհրդական սիւնն եկեղեցւոյ , որ տնի հաստատութիւն անխրէպ ճշմարտութեան , ընդունի երբէք շարժումն և փոփոխութիւն :

Այս յորդորեալ յայտոցիկ առաքելական և հայրապետական բանից՝ համարձակ ասեմք թէ՛ սուրբ Եկեղեցին ուղղափառաց՝ որ է տունն Աստուծոյ և ունի զսիւն հաստատուն ճշմարտութեան , ոչ ընդունի ՚ի վերայ շարժական սեղանոյ խորհրդական պատարագս մասուցանել արտաքոյ աստուածային սրբոյ խորանի իւրոյ : Իսկ եթէ որ համարձակեցի ասել թէ՛ երբեմն եղեալ է բռնութեամբ և ստիպմամբ հարկին ՚ի մէջ վրանաց պատարագել , գիտացէ այնպիսին , զի չէ՛ղև ընդունելի և անխափան սովորութիւն , այլ ժողով սուրբ հարց մերժեաց ըստ պատմութեան :

Թեան Աիրակոս վարդապետի գանձակեցւոյ •
 Էրե • 97 • 102 • Գիդ • ՚ի Սոսի :

Չ այս հաստատեն բանք երանելի սուրբ հայ-
 րապետին մերոյ Ներսէսի շնորհալուոյ և որբոյն
 Պրիգորի նարեկացւոյ հրեշտակակրօն վարդապե-
 տի • « Առանց նաւակատեաց օրհնութեան և օծ-
 ման՝ ընկ տուեն է և ոչ առաքաստ և հարսնարան
 բանին Մատուծոյ • և այս ոչ միայն այժմ՝ այլ և
 ՚ի հնումն՝ և ՚ի նորումն հաստատեցաւ ՚ի հոգե-
 կրաց անտի այսպէս լինել : Յառաջագոյն մաքրիլ
 հոգևորական երգովք • սաղմոսիւք և օրհնու-
 թեամբք • և օծանել իբրև զըշխոյ և զհարսն • և
 սպա արժանաւորիլ երկնաւոր փեսային հաղոր-
 դութեան աստուածային խորհրդոյն կատար-
 մամբք » • Քնդհանր :

« Բանդի ոչ է կար զօրութեան ուրուք ընդ
 երկնաւ յանդիման արեգական ՚ի սպասաւորու-
 թիւն խորհրդոյ այսր ասաւորութեան ձեռնար-
 կել • Եթէ ոչ ընդ թեօք սորին պահեսցի • նա զի
 ոչ երկնիւք բաւականանայ այս նուէր տէրունի
 մարմնոյ • Եթէ ոչ զայս ձեղուն օրհնութեան
 ծածկոյթ ունիցի • վասն զի մահու անիծիւք հեր-
 քի այր ըստ օրինին • որ արտաքոյ խորանի այս վը-
 կայութեան զաստուածային պատարազն մատու-
 ցանէ • մանաւանդ զի պարտաւոր արեան կո-
 չէսցի » • ՚ի Նարեկ ՚ի Բանն հէ :

Ընեալ ՚ի վարդապետէն լատինացւոց Սաուլ
մայի արուինացւոյ՝ գրէ Յակովբ պատրիարգ ՚ի
Սեկնուծեան՝ Նարեկայ . «Ըրտաքոյ եկեղեցւոյ
ոչ է ճշմարիտ տեղի պատարագի . Թեպէտ Վը-
րիստոս արտաքոյ դրանն Լըուսաղէմի չարճարե-
ցաւ, առ ՚ի նշանակել թէ եկեղեցին տարածելի
էր յորրոտ տիեզերաց . սակայն զխորհրդական
մարմին և արիւնն իւր ՚ի վերնատանն պատարա-
գեաց, և մեզ պարտ է Վրիստոսի հետեւիլ յե-
կեղեցւոյ կատարելով . որպէս և Սիոզոս պապն
իդ ՚ի Պետրոսէ օրինադրեաց, զի պատարագն
սուրբ՝ խորհրդանուէր մարմինն Վրիստոսի՝ ոչ
յայլ ուրեք օրհնեսցի . բայց միայն ՚ի վերայ սըր-
բոյ սեղանոյ» : Եւ թէ՛ «Սեղօք գործեցելովք ե-
րևի ՚ի տեղւոյն զօրուծիւն իմն թշնամւոյն :
Եւ ինչ տուն աշխարհականաց ազատ է ՚ի մե-
ղաց . ուրեմն ոչ է պարտ բռնադատել զՎրիս-
տոս միաբանիլ ընդ բեղիարայ . և թէ ՚ի սրբա-
գործեալ եկեղեցիս մտանելով . ընկալնու մարդ
զթողուծիւն ներելի մեղաց, և ջերմեւանդա-
բար աղօթողաց խնդիրքն կատարի . » :

Բ Ա Ն Բ :

Հարցանէ Տեղինակին թէ՛ Վշոցը ինչ խորհուրդ ունի : Տէ՛ս օտաւանց խորհրդածութեան ասոյ պատասխանի ինքնահնար այսպէս . Տին սովորութիւն էր եկեղեցեաց քրիստոնէից որ սեղանոյն քովը ճանճ քշէլու համար գործիք վը կղբուէր , և կիսասարկաւագնէրէն մէկը ա՛յլ սըկիհէն հ՛ուու կըշէր ճանճերը : Յետ ժամանակաց այն գործիքը գեղեցկայուցին , և եղև այժմու քշոցը՝ որ մեր հայաստանեայց եկեղեցւոյ գեղեցիկ զարդերէն մէկն է . երե՛ս 4 :

Պարտէ՛ Տեղինակին առ ՚ի զարժանաւորն տալ պատասխանի՝ նկատել ՚ի քշոցս զպատկեր հրեշտակաց . որով յայանի սունէ եկեղեցին , զի հրեշտակք մերձ կան սորբը և անճընկսը սեղանոյն և հանդիսանան ՚ի սպասաւորութիւն աստուածային խորհրդոյն և ՚ի փառաբանութիւն կենդանարար մարմնոյ և արեան Յիսուսի Վրիստոսի : Ուրեմն քշոցն խորհրդաւոր օրինակ է հրեշտակաց . վասնորոյ գրէ սուրբն Վերսէս շորհալն հայրաբապեան մեր յՈղբան Լոյտսիոյ .

« () արծաթեղէնս ընդ ոսկեղէնին »
 զանօթ սրբոյ պատարագին »

զուհասի բուրումն անոյշ խնկին ,
 զհնչող բշոյն տիպ հրեշտակինն :

Յայս միտս հայի և այս աղօթք պատարագա-
 մատոյց քահանային , որ աղօթէ ՚ի դէմն Աստու-
 ծոյ այսպէս . « Տէր Աստուած մեր , որ կարգեցեր
 յերկինս զԴասս և զգինուորութիւնս հրեշտա-
 կաց և հրեշտակապետաց ՚ի սպասաւորութիւն
 փառաց քոյ : Արձայթմ ընդ մուտս մեր մտա-
 նել և սրբոյ հրեշտակաց , և լինիլ պաշտօնակից
 և փառաբանակից քում բարերարութեանդ .
 ՚ի խորհրտարեդ » :

Յայս խորհրդական միտս գրէ մեծ հայրա-
 պետն սուրբն Յովնան օսկերբերան . « Թո՛ւ ամե-
 նայն առաջն անկանին վերին զօրութիւնք տե-
 օանելո՛ւ զդեղէցկութիւն հոսանայն , զի քան
 զմեզ սուղապէս նորա մօտեն ՚ի սեղանն և տե-
 օանեն զ Աստուած զօրութիւնքն անմատոյց
 արիիափայլ ճառագայթիւք » . ՚ի խն ճատի օ հա-
 փորի Սեկեմեան Յովհաննոս ՚ի Յրդորակի :

Ահա զայս սքանչելի խորհուրդ օրինակէր տե-
 օիլն հրեշտակին , որ երևեցաւ Օլաքարիայ քա-
 հանայի հօրն Յովնաննու մկրտչին . զորմէ գրէ
 սրբազան աւետարանիչն Պուկիս . « Այլ եղև ՚ի
 քահայանանալն նորարաս կարգի աւուրցն հասա-
 նելոյ առաջն Աստուծոյ , ըստ օրինակի քահանա-
 յութեանն , եհաս նմա խուսնկ արկանել մտեալ

ի տաճարն Տեառն . և ամենայն բաղմունքիւն
Ժողովրդեանն կային յաղօթս արտաքոյ՝ ՚ի Ժամ
խնկոցն : Եւ երևեցաւ նմա հրեշտակ Տեառն . զի
կայր ընդ աջմէ սեղանոյ խնկոցն » . Թ . 8 . 11 :

Եւ սուրբն Ներսէս լամբրոնացի խորհրդով ըզ
քշոցն յիշէ այսպէս . « Վորժ է նոցա (սարկաւա
գաց) հրամանաւ քահանային կարդալ , և քարո
զել և վարդապետել , և զհաց պատարագին
ոչատրաստել . և զմաղղմայն և զսկիհն և զքշոցսն
բերեն ՚ի սենեկէն ՚ի սեղանն » . ՚ի Սեկհո-Յեան պա
տարագի :

Բ Ա Ն Թ .

Հարցունքն . յամարարին զգետներուն բնա
կան նշանակութիւնները ինչ են : Տէս , անյար
մար հարցմանն զինչ շիտթ և անընդունակ պա
տասխան տայ յասելն . Սաղաւարտն ու վահասը
կնգուղի կամ հովուական վեղարի տեղն են գե
ղեցկացած , փորուրարը և բազպաներն հին ատե
նի հրէից քահանայներուն եփուտին տեղը , և
շուրջաւոր կամ նափորտը պատմութեանին տեղը .
երե՞ 5 :

Մըշ՝ ասացաք թէ անյարմար հարցմանն տայ պատասխանի. վասն զի ժամարարն է պաշտօնեայ հոգեւոր և ասէղ խորհրդոյն. ապա նորին զգեստքն հարկաւ ունին հոգեւոր նշանակութիւնս և մեկնութիւնս և ոչ մարմնականս. ուրեմն սխալ է հարցումն :

Նախ՝ պարտ էր ուսանիլ ՚ի սրբազան առաքելոյն Պօղոսէ՝ զհոգեւոր խորհուրդս և զբանս համեմատել ընդ հոգեւորս և ոչ ընդ բնականս :

«Եւ զոր խօսիմքս՝ ոչ եթէ մարդկեղէն ուսմամբ ճարտարութեամբ բանից, այլ վարդապետութեամբ հոգւոյն ընդ հոգեւորս զհոգեւորսն համեմատեմք», « Կորն. Բ. 13 :

Ինթերցցի ևս հեղինակն Տեւորակին զմեկնութիւն Յովհաննու վարդապետի արձիշեցւոյ, որ արտասանեալ ՚ի մեկնութեանց սրբոյն Խոսրովու անձեացեաց եպիսկոպոսի և Ներսէսի լամբրոնացւոյն ՚ի վերայ աղօթիցն պատարագամատոյց քահանային գրէ. «Տէր ամենակալ՝ որ պարզեցեր մեզ զնոյն երկնային հանդերձ զգեւոր : Երկնային հանդերձ՝ զչնորհոսն հոգւոյն սրբոյ ասէ որով զարդարեցաք : Արժանի արա և զիս ՚ի ժամուս յայսմիկ զանպիտան ծառայս քո : Ար համարձակիմ և մերձենամ ՚ի նոյն հոգեւոր պաշտօն վառաց քոց : Արպէս զի զամենայն ամբարշտութիւնս մերկացայց, որ է հանդերձ պղծութեան :

և զարդարեցայց լուսով քով : Արձարհու թեամբ
 արեւսէ զԱրդին ասելով . թէ պէտ և անպիտան եմ
 'ի քո ծառայութիւնդ , սակայն՝ դու արժանա
 ւորեա՛ զիս այս հոգևոր պաշտամանս , զի չէ
 մարմնական որպէս հրէկցն , :

Արդ՝ վասն է՛ր ծածկէ պատասխանատուն
 զիւրաքանչիւր զգեստուց ժամարարին խորհր
 դաւոր տեսութիւնս , զորս բացայայտ ցուցանեն
 խնդրուածք պատարագիչ քահանային . և այս խնկէ
 զարմանքով Տէղինակն տեարակին 'ի բաց թողու
 և փութայ 'ի հին օրինաց անտի զօրինակս և
 զմանուխս յառաջ բերել , ո՛չ իշեալ զճորհա
 կան և զվերկարար օրինացս խորհրդական միտս :

Տէս , զի՛նչ նշանակութիւն ունի սաղաւարտն .
 լուր օրբազան առաքելոյն Պօղոսի . « 1՝ ո էք ըշ
 սաղաւարտն փրկութեանս . 1՝ քն . 2 . 17 : « 1՝ » ցուք
 զսաղաւարտն յուսոյն փրկութեանս . « Թեոաշ . է . 8 :

Այլ 'ի վերայ առաքելական բանիցս վարդա
 պետէ սուրբն Յովհան ոսկեբերտն այսպէս . « 1՝ » ի
 նովու , այս է սաղաւարտիւ հաւատոյ և յուսոյ
 փրկութեան յապահովացեալք պրծանիմք յա
 մենայն վտանգէն : Ապա առաքելական և հայրա
 պետական բանից համեմատ է խնդրուածք ժա
 մարարին , որ յընդունիլ զսաղաւարտն ասէ .
 « 1՝ » ի՛ր տէր սաղաւարտ փրկութեան 'ի գլուխ
 իմ , պատերազմիլ ընդ զօրութիւնս թշնամւոյնս :

Այսպէս յամենայն զանազան զգեստս ժամանորս
րին պէտքս վայելուչ և խորհրդաւոր զօրու-
թիւնք տեսանին :

Հրեշտակակրօն սուրբն Յորիգոր նարեկացի
խորհրդաբար անուանէ հարսնարան անմահ փե-
սային Յիսուսի փրկչն մերոյ զքանչէր խորհուրդ-
որոյ պատարագն . ՚ի նարեկորոյ օրինակն էր հար-
սանիքն Վանայ գաղիլիացւոյ . Յովհ . Բ . 12 : Այս
ուրբ խորհրդոյն մերձաւոր հանդիսացեալ քա-
հանայն պարտ է զգենուլ զպատմուճան առաքի-
նազարդ փրկութեան և հոգւոր ուրախութեան .
զի մի՛ ըւրիցէ զսարսափելին յանդիմանութիւն
թէ՛ մի՛ նկէր . զի՛ արդ մտեր այսր զի ոչ ունէիր
հանդերձ հարսանեաց . Մատն . ԻԲ . 12 : Այսն որոյ
՚ի զգենուլ ժամարար քահանային զչապիկն աղեր-
սէ . «¹» գեցո՛ւ աէր ինձ հանդերձ փրկութեան
և պատմուճան ուրախութեան » և շուրջ պատես
զգեստովս փրկութեան :

Այս պարտ է գիտել . զի առաքեալք և յա-
ջորդք նոցին անուանին հոգւոր զինուորք ՚Բը-
րիատոսի . զի ունին զերկնաւոր և զհոգե՛կան զին-
ուորութիւնս առ ՚ի յաղթահարել զգաղանորդ
գայթապատերս զմուսնս աներևոյթ թշնամւոյն հոգ-
ւոյ . վասն որոյ գրեալ է . «¹» Թէ պէտ և մարմնով
գնամք՝ աղ ոչ է թէ ըստ մարմնոյ զինուորիմք :² ՚ի
զէն զինուորութեան մերոյ ոչ է մարմնաւոր սայլ

Չօրաւոր յԱտուծոյ, • ք կրկն. 3 • 4 :

«Օ այս պատուիրան աւանդեմք քեզ՝ որդեակիւմ Տիմոթէոս ըստ կանխելոյ ՚ի քեզ մարգարէութեանցն • զի դու զինուորեցիս՝ նորօք զգեցելի զինուորութիւնն», • 3 Տիմ. 18 :

Այս ըստ սրբոյն Ռարսղի մեծի հայրապետի հոգևոր զինուորաց է՝ հարկ ունիլ և կրել ընդ մէջ սրտի զհոգևորն զրահ ճշմարտութեան հաւատոյ և արդարութեան, չտալ տեղի ՚ի սիրտս և ՚ի միտս աղտեղի և չարախտալատ խորհրդոց, ըստ այնմ, «հաստատուն կայեք • զտեղի՝ կալիք • պնդեալ զմէջս ձեր ճշմարտութեամբ, և զգեցեալ զզրահսն արդարութեան», • Եփ. 4 • 14 :

Ուրեմն գօտին ժամարար քահանային՝ զոր ընդ մէջ իւր ընդունի, ունի խորհուրդ հոգևոր զրահի ճշմարտութեան, հաւատոյ և արդարութեան • վասն որոյ զայս աղերս մատուցանէ ժամարարն վասն գօտոյ, «Եւրջ պատեսցէ կամար հաւատոյ զմէջս սրտի և մտացս և շնչուցէ ՚ի սոցանէ զխորհուրդս աղտեղիս, և զօրութիւն շնորհաց քոյ յամենայն ժամ բնակեսցի ՚ի սոսա», • ՚ի Խորհրդաբերն պարբերի :

Քաղպանն՝ զոր ագանի ժամարարն ՚ի բազուկս իւր, խորհուրդ ունի աստուածային ամենացանկալի զօրութեանն, որով արժանի լինի քահանայն առականի խորհրդոյ անմահարար պատարագին սպա

սաւորել :

Այս յընդունիլ ՚ի բազուկ իւր ժամարար քահանային զխորհրդական բազպանն՝ կարէ համարձակ ըստ հոգեւորապէս մարգարէին՝ Աւետիա սել . « Աստուծոյ է զօրութիւն իմ , և փառք իմ . Աստուած օգնութեան իմոյ , յոյս իմ է առ Աստուած » . Սաղմ . 124 . 8 :

Աւստի ըստ սրբազան առաքելոյն Պօղոսի՝ սրբտի մտօք խոստովանիլ հարկ է . « Աստուծոյ ունիմք գանձս զայս յամանս խեցեղէնս , զի առաւելութիւն զօրութեանն իցէ յԱստուծոյ , և ոչ ՚ի մէնջ » . Բորիս . 7 . 7 :

Այսն որոյ ժամարար քահանայն աղերսէ զկնի ագանեւոյ իւր զբազպանն . « Տուր զօրութիւն ձեռին իմոյ և լուս՝ զամենայն աղտեղութիւնս իմ , որպէս զի կարող լինիցիմ սպասաւորել քեզ անախտութեամբ հոգւոյ և մարմնոյ » . ՚ի խորհրդաբարհ :

Փորուրարն՝ որ արկանի զպարանոցաւ ժամարար քահանային , նշանակէ զարդարացուցիչ շնորհաւետարանական ամենաքաղցր օրինաց Յիսուսի Փրկչին մերոյ . վասն որոյ Յովհաննէս հոգեհանձար վարդապետն մեր արձիշեցի քաղեալ ՚ի մեկնութենէ պատարագի սրբոյն՝ Սերսիսի լամբրոնացւոյ՝ ասէ . « Աւրար քահանային՝ յայտ առնէ զքաղցր լուծ աւետարանին՝ Բրիստոսի , զոր

բարձրեալ է երկրքին ուսովն ։

Այս է խորհրդական զօրութիւն փորուրարին ։
որ տայ մեզ յիշէլ զհոգեկեցոյց յորդորական
խրատն Յիսուսի թէ « Այնք առիս ամենայն
վաստակեալք և բեռնաւորք և ես հանգուցից
զձեզ ։ Առէք զլուծ իմ ՚ի ձեզ և ուսարուք
յինէն՝ զի հեղ եմ և խոնարհ սրտիւ և գաջիք
հանգիստ անձանց ձերոց ։ () ի լուծն իմ քաջք
է և բեռն իմ փոքրոգիս ։ Մատթ . ԺԳ . 28 - 30 ։

Եթէ կամիս յայտնի ևս տեսանէլ զբացատ
րութիւնս այս շնորհ ց՝ ընթերցի՛ր մտաու
թեամբ զմեկնութիւն երանելոյն Յովհաննու
ծործորեցւոյ ։ որ գրէ ։ « Յորդորական ձայ
նիւս ոչ զայս անուն և զայն ։ այլ զամենեւեան
կոչէ՝ յորժամ ծանոյց զիւրն հուժիւն գիտակ
գոյ Տօրն հուժեան . եկայք առիս՝ ասէ՛ որք ՚ի
հոգս և ՚ի արամութիւնս և ՚ի մեղս վշտացեալ
էք ոչ ՚ի վիճիվնդրութեան պահանջումն ։ այլ
՚ի մեղաց ջլումն . ոչ յիմ փառաց լուծմն ։ այլ ՚ի
ձեր վրիճութեան կատարումն ։ վասն որոյ ասէ՛ ես
հանգուցից զձեզ ։ ուստի՛ . յայտ է ՚ի մեղաց
վաստակոցն բեռանց ։ քանզի օրինակ իմն մեղքն
լիք զբեռն ծանր է և վայրաքարչ ։ որ ճն է զմիտս
և զմարմին ։ ըստ մարդարէին՝ թէ անօրէնու
թիւնք որպէս բեռն ծանր ծանրացան ՚ի վերայ
մ . և այլ ամն՝ կշիւ կապարեայ և չափ կապարեայ

զնոսա սնուանեաց, յորմէ հանգոյց յիւքն առ
նշով զմեր սխալանս՝ զիւր արդարութիւնն տարով
մեզ, ։ ՚ի ՍԵՒՆ. Մատ. Ժ. 18:

Բազդատեսցնուք զհին գրական օրէնս ընդ նոր
շնորհական օրինաց. չունէին հին օրէնք այսպիսի
շնորհալիք, աւետարանական և փրկարար կո
չունն արդարացուցիչ ՚ի սկզբնական մեղաց,
չունէին և ոչ զլուծ քաղցր աւետարանին ՚ի
րիստոսի փրկութեան, չունէին զժառանգութիւն
յաւիտենական հանգստեան երկնից արքայու
թեան, այլ զի՛նչ. հեծէին ընդ ծանր ծանր բե
ւաւք խորական օրինաց: Եւ քանզի զսնազանկն
յայնց խորհուրդ, ծէս և արարողութիւն նոր և
շնորհական օրինացս հաստատեալ ՚ի սուրբ Եկե
ղեցիս, ուստի և ոչ համեմատութիւն ՚ի նոսա ։
Ուրեմն սրաշեալ է հեղինակն տեարակին զը
րեւով այսպէս. Սաղաւալան ու վակասը կնգուղի
կամ հովուական վեղարի տեղն են՝ գելեցիացած ։
փորուրարը և բաղլականերն հին ատենի հրէից քա
հանայներուն եփուղին տեղը, և շուրջառը
կամ նափորար պատմութեան տեղը:

Թողեալ ՚ի բաց զայս սխալանս, յիշեացնուք
շնորհողական աղօթս ժամարար բահանայն, զոր
զկնի ունեւոյ ՚ի պարանոցի զխորուստն մատու
ցանէ առ Դատուած. ։ Օ զէցն Տէր պարանոցի
խնոյ զարդարութիւնս և սրբեան զսիրտ իմ յամե

նայն աշտեղութենէ մեղաց, » Ի Խորհրդարանի պատարագի :

Շուրջառն՝ զոր զգենու քահանայն ըստ սրբոյն Պիոնէսիոսի նշանակէ զներքին պայծառութիւն և զմաքրութիւն պաշտաման երկիցութեան և ձևակերպէ զառաքինական բարեկեցութիւն սրտի և հոգւոյ արդարացուցիչ Ի ժառանգութիւն երկնային փառաց ըստ այնմ՝ « Երկիցուք քո զգեցցին զարդարութիւն՝ և սուրբք քո ցնծալով ցնծասցեն, » Խորհ. Ճլա. 8 :

« Ի բաց մերկանալ Ի ձէնջ ըստ առաջին գնացիցն զմարդն հին՝ զապականեալն ցանկութեամբ խաբէութեան : Եւ նորոգել հոգւովն մտաց ձերոց և զգենուլ զնոր մարդն՝ որ ըստ Եստուծոյն հաստատեալ է՝ արդարութեամբ և սրբութեամբ ճշմարտութեան, » Եփե. Դ. 22—24 :

« Օ երկիցունս այսուհետև աղաչեմ՝ իբրև զերկցակից՝ և վկայ չարչարանացն Բրիտոսի. որ և հանդերձեւոցն փառաց յայտնեւոց հաղորդ, » Թեոփ. Է. 1 :

Ե՛հա՛ յայտոսիկ միտս հային մաղթողական և գոհաբանական բանք ժամարար քահանային. « Տէր ողորմութեամբ քով զգեցո՛ ինձ զգեստ պայծառ և պարսպեա՛ ընդդէմ՝ ներգործութեանց չարին : Օ ի արժանի եղէց փառաւորել զքո փառաւորեալ անունդ : Յնծասցէ անձն իմ Ի Տէր, »

զի զգեցոյց ինձ հանդերձ վրկուծեան և պատմ
մուճան ուրախուծեան . իբրև փեսայի եղ ինձ
պասկ , և որպէս հարսն զարդու զարդարեաց
զինս . Ի խորհրտաբերն :

Բ Ա Ն Վ .

Հարցումն Հեղինակին . Պատարագը քանի՞
մաս կբաժանուի ընդհանրապէս : Պատասխանի .
Երկու գլխաւոր մաս , որ կասուին՝ Պատարագ
երեխայից , և Պատարագ հաւատացելոց . երէ՞ 8 :
Լ՛հա՛ քեզ նոր ինքնահնար և մտացածին վարդա
պետուծիւն , որ ըստ ամենայնի արտաքոյ սուրբ
գրոց է և հակառակ աւանդուծեանց աստուա
ծաբան հարց սրբոց : Ի՞նչ սրբազան առաքելոյն
Պողոսի . « թէ պէտ և բաժինք շնորհաց են , այլ
հոգի նոյն է : Եւթէ բաժինք պաշտամանց են ,
այլ Տէր նոյն է : Եւթէ բաժինք յաջողուծեանց
են , այլ Լ՛ստուած նոյն է՝ որ յաջողէ զամենայն
յամենայնի » . Թ Կորն . փԲ . 4—6 :

Յայս միտս գրէ սուրբն Վրիգոր աստուածա
բան . « Լ՛ստուած է անբաժանելի և անճառելի
էուծիւն . վասն որոյ և աստուածային խոր

Տուրդք են անբաժանելի . թէպէտ ունին զանա-
 զան ներգործութիւնս շնորհաց , որպէս է սրբա-
 ռար խորհուրդն հաղորդութեան մարմնոյ և տ-
 թեան կենարարին մերոյ (Յի Բրիստոսի) . Ա՛հ որս

Սոյն օրինակ գրէ սուրբն Վերսէս լամբ-
 բոնայի առեալ 'ի սուրբ (Յո) Տան ոսկեբե-
 բանէ . « Այլ զի նուրբ է խորհրդոյս զօ-
 բութիւն , թերևս կարացուք յարայուցիւ զսոյն
 ստուգել : () որօրինակ արեգակնդ որ յերկինս՝
 յառաջին արարչութեանն ստեղծաւ , բայց միշտ
 նոյն է լուսաւորիչ , և ոչ որ ասէ 'ի վերջին ժա-
 մանակս աղօտայեալ զզօրութիւն ճառագայ-
 թիցն կամ նուաշեալ , բայց հայեցողքս և ըն-
 դունողքս լուսոյն ոչ եմք նոյն , որք 'ի մարմին ա-
 շաց զնոյն պարփակեմք . և ոչ որ ասէ , սյլ արե-
 գակն յերեկեանն յայս օր է որիչ է , սյլ ուրբ
 ընթացից ժամանակին են այլ և այլ , և ոչ նա՝
 որով նորս սահմանին . այսպէս ինձ իմն և բզ-
 մահն Բրիստոսի , իմանալի արեգակն և լուսա-
 ւորիչ մարդկային բնութեանս եղեալ յիւրում
 ժամանակին , բայց ոչ եթէ յայնժամ եղև և
 այսօր աղօտացաւ զօրութիւն նորս . սյլ զորօ-
 րինակ արեգակն անաղօտ է առ վերջինս որպէս
 յառաջինն , այսպէս և մահն Բրիստոսի անաղօտ
 կենդանացուցիչ և լուսաւորիչ է մշտ ծնելոց
 յաշխարհի՝ ըստ որում առաջնոցն , և ոչ հնա .

ցաւ . թէ պէտ և այլ և այլ են իւրաքանչիւր ժա-
մանակի մարդիկ՝ որ 'ի նմանէ վայելեն , սակայն նա
նոյն է և անաղօս կեանք և կենդանարար . և
զորօրինակնա ծածկիք երկրաւ , և դարձեալ նոյն
լոյսն ծագէ օր ըստ օրէ՝ և զխաւարն հատանէ , և
զհայեցողսն լուսաւորէ , այսպէս և սա ծածկի
յիմանալն աչաց մերոց , մ'նչչէ է բաշխեալ . իսկ
յորժամ պատարագի նոյն 'Բրիստոսն՝ որ երեկ
և այսօր , նոյն և յաւիտեանս զիմանալն աչս հոգ-
ւոց հաւատով հայեցողացն և մերձեցելոցն
լուսաւորէ , և զխաւար մեղացն 'ի նմանէ վա-
րատէ : : 'ի Մեկն . պատարագի :

Մի՛ գուցէ Տեղինակն տետրակին զարարո-
ղութիւնս մատուցման սրբարար խորհրդոյ վեր-
կազործ պատարագին նկատելով , բաժանումն
տուլ պէտպէս արարողութեանց վութացեալ ի-
ցէ . բայց այն խորհրդաւոր արարողութիւնը ոչ
միատեսակ կամ երկտեսակ են , այլ բազմաա-
սակ հանդիսանան . իսկ փրկագործ խորհուրդն
անբաժանելի մի է . վասն զի 'Բրիստոսի 'Յիսուսի
է սրբարար խորհուրդն պատարագի , ուստի ոչ
կարեմք բաժանել զխորհուրդն սրբութեան :
Լորէի Տեղինակն աստանօր չէ՛ բնաւ ուշադիր
եղեալ խորհրդաւոր աղօթիցն , զոր առնէ քահա-
նայն 'ի դէմն սրբոյ Լորորդութեան . Ս) ասն
զի դու ես որ մատուցանես , և մտոցիս , և ըն-
դուելիս , և ասա 'Բրիստոս Մտուած մերոյ . 'ի օրհն :

Բ Ա Ն Վ Ա .

Հարցումն առնէ Հեղինակն . Որչնչ նշանա-
կութիւն ունի քահանային ձեռք լուանալը՝ բեմն
էլնէլէն առաջ : Տայ պատասխանի . Որչպէս որ
սովորութիւն է սեղան նստելէն առաջ ձեռք
լուանալ , նոյնպէս պէտք է սուրբ և մաքուր սրբ-
ախ (որոյ օրինակ է ձեռաց լուացմուկը) սուրբ
սեղանոյն մերձենալ . ինչպէս որ կասէ քահանայն .
Ուլացայց սրբութեամբ զձեռս իմ և շուրջ է-
ղէց զսեղանով քով տէր . Երե՞ 18 :

Օարմանալ արժան է , զի թէ և հարցումն օ-
րինաւոր է , յասելն՝ Որչնչ նշանակութի ունի քա-
հանային ձեռք լուանալը՝ բեմն էլնէլէն առաջ .
ասկայն արժան է օրինաւոր լինէր և պատասխա-
նին , եթէ ըստ սուրբ գրոյ և ուղղափառ մեկնչաց
պատասխանէր այս օրինակ թէ՛ լուացումն ձե-
ռաց քահանային նշանակէ զսրբութիւն և ըղ-
մաքրութիւն սրտի՝ ի պէսպէս աղտոյ մեղաց յար-
ժանապէս հանդիսանալ առաջի Աստուծոյ սուրբ
սեղանոյն և սպասաւորել սրբարար խորհրդոյն :

Ըստ սրբոյն՝ Աերսիսի լամբրոնացոյն՝ յայս
միտս աղաղակէր հոգենուազն՝ Վաւիթ . թէ՛
« Ուլացայց սրբութեամբ զձեռս իմ և շուրջ
էղէց զսեղանով քով Տէր » : Այս է հրաման

աստուածային . « Դուացարձեք սրբեցարձեք . ընկեցէ՛ք զչարիս յանձանց ձերոց . » Եսայ . Կ . 16 :

« Սրբեցէ՛ք զձեռս մե՛ղաւորք , և ուղի՛ղ արարէ՛ք զսիրտս՝ երկմիտք . » Յակ . Դ . 8 :

Այս զե՛պիտոյ էր պատասխանատուին ՚ի բաց թողուլ զհոգւոր և զխորհրդական նշանակութիւնս եկեղեցական արարողութեան սուրբ եկեղեցւոյն . Բրիտանոսի և ձեռնամուխ լինել մարմնաւոր և մարդկային սովորութեան և աւանդութեան հին օրինաց ձերոց , ՚ի մի դասելով զարտաքին և զմարդկային սովորութիւնն ընդ աստուածային շնորհաց և սրբարար ներգործութեանց ՚ի սիրտս և ՚ի հոգիս զզջացելոց : Արդեօք չէ՛ ՚ի միտս բերեալ զայն բան ազերախտ և անիրաւ դպրաց և փարիսեցւոց կեղծաւորաց , զորս հերքելով պապանձեցոյց Տէրն մեր (Յս . որպէս գրէ սրբաշան աւետարանիչն Սատթէոս . « Յայնժամ մատեան առ Յիսուս՝ որ յԱրուսաղէմէ փարիսեցիքն և դպիրք՝ և ասէն : Բնդէ՛ր աշակերտքն քո անցանէն զաւանդութեամբ ձերոցն . զի ո՛չ լուանան զձեռս յորժամ հաց ուտեն : Այս պատասխանի ետ՝ և ասէ ցնոսա . իսկ դուք՝ ընդէ՛ր անցանէք զպատուիրանաւն Արտուծոյ՝ ժամս ձերոյ աւանդութեանն . » Ժե . 1—3 :

Բ Լ Ն Ժ Բ .

Հարցումն . Սարկաւազը ՍԻ՛ որ յերեւա-
 յից ասելովը ինչ կուզէ հասկըցնել մասնաւ որա-
 պէս : Պատասխանի . Վապսպրէ ժողովրդեան (հին
 սովորութիւնը յիշեցնելով) որ մի՛ գուցէ երե-
 խայք , թերահաւատք , ապաշխարողք և անմա-
 քուրք ընծայ բերեն սուրբ սեղանոյն . երէս 54 :

Տարմանամ , թէ վասն է՞ր պատասխանա-
 տուն ՚ի բաղում՝ անշին յիշատակեալ զՃէսս և
 զարարողութիւնս հին խարական օրինացաստ հա-
 մեմատել ջանայ զնոյնս ընդ շնորհական նոր օրի-
 նացս խորհրդոյ և արարողութեանց : Արանի՛ թէ
 զբացայայտ մեկնութիւն Յովհաննու արձիշեց-
 ւոյն ընթերցեալ լինէր , որ արտահանեալ ՚ի
 մեկնութեանց սրբոյն Ասորովու անձեացեաց ե-
 պիսկոպոսի և Ներսիսի լամբրոնացւոյն՝ յաղագս
 այսր խորհրդաւոր արարողութեան գրէ . « Օ ի
 Վրիստոս է որդատարագին . անմաքուրքն և աղ-
 տեղեալքն հոգւով արտաքս ելցեն . քանզի չեն
 արժան ՚ի հոգւոր ուրախութիւնսն վայելել :
 Արսատեցեն զմիմեանս սուրբ գրովք , և առ-
 դրունս աղօթեացեն սգացեալ սրտիւ՝ և ջերմե-
 ռանդն արտասուօք ողբասցեն զզրկանս . զի ՚ի
 հոգւոր հարսանեացն արտաքս վարեցան , զի չեղեն

արժանի ահաւոր ժամուն մերձէնալ առ երկնաւոր սեղանն, և ոչ երգողիցիլ հրէշտակացն անդր գումարեղոյ, և ՚ի Վրիստոս միանալ խորհրդովն սրբով, և ՚ի մի հողի նովաւ ընկիլ, արդ՝ որք ըստ այսմ խորհրդոյ յեւանելի արաաքս, երկիւղիւ և ամօթով զիւրեանց սխալանան առ ՚ի խոստովանել ունիղին առաջ՝ Աստուծոյս և հաշտութիւն հայցիցեն յամենաողորմ Աստուծոյ ՚ի ձեռքն Վրիստոսի զէնմանն՝ փութով քառութեան հասցենս, ՚ի Մէի, Կարաբաի :

Այսքիչ մեկնութեանս բանք, տե՛ս, որչափ համեմատ են յորդորական բանիցն սպասաւոր սարկաւազին, որ ՚ի սուրբ բեմէ անտի ձայնէ առ ժողովւորդն, «Մի՛ որ յերեսխայից, մի՛ որ ՚ի թերահաւատից և մի՛ որ յապաշխարոյաց մերձեացի յաստուածային խորհուրդոս, ՚ի Ժամադիրս :

Ահա այս ամենայն յաւաքելականն հայի բանս խրատուց, «Այսուհետեւ՝ որ ուտիցէ զհացս, կամ ըմպիցէ զբաժակս Տեառն անարժանութեամբ, պարտական եղիցի մարմնոյ և արեան Տեառն : Փորձեացէ՛ մարդ զանձն իւր, և ապա ՚ի հացէ անտի կերիցէ, և ՚ի բաժակէն արբոյց : Օ՛ր որ ուտէ և ըմպէ անարժանութեամբ՝ դատաստանս անձին իւրում ուտէ և ըմպէ, զի ոչ խորէ զմարմնն Տեառնս, և կորն, Ժ՛մ, 27—29 :

Բ ԱՆ ԺԳ.

Զարցու մն . Ինչ է ողջուենին խորհուրդը , և
 ինչպէս կարրուի : Պատասխան . Եկեղեցին չմու-
 նար Քրիստոսի տեառն մերոյ այն պատուէրը որ
 կասէ . Եթէ մատուցանիցես զպատարագք քո ՚ի
 վերայ սեղանոյն , և անդ յիշեսցես էթէ եղբայր
 քո ունիցի ինչ խէթ զքէն , թո՛ղ զպատարագք քո
 առաջի սեղանոյն . Երթ նախ հաշտեսց ընդ եղբօր
 քում , և ապա եկեալ մատուցի՛ր զպատարագն
 քո . այսինքն՝ (Թէ որ քու ընծան սեղանի վերայ
 մատուցանես , և այն տեղ միտքդ գայ որ եղբայ-
 րդ սրտին մէջ քեզի դէմ՝ բան մը ունի , թո՛ղ
 քու ընծադ սեղանի առջևը , գնա՛ առաջ հաշ-
 տուէ եղբօրդ հետ , ու յետոյ եկու՛ր՝ ընծայե-
 քու պատարագդ : Աստի կուզէ որ սք պատարագը
 մատուցանողներն ալ հաշտ լինին իրարու հետ ,
 զի չունենան մէկ մէկու դէմ , և անոր նշան՝
 սուրբ սիրով ողջոյն տան իրարու . երե՞ 58 :

Պարծեմ՝ թէ հեղինակն գոյով զբաղէ՛լ ՚ի բաղ-
 մադ իմի պաշտօնակաարու թիւնս՝ չէ կարողա-
 ցեալ միշէլ զխորհրդական միտս բանից ողջու-
 ենին , զոր տայ ամենեցուն սրբագործեալ խոր-
 հուրդ անմահարար պատարագին , և չէ իսկ նկա-

տեալ զողջունաբեր բանս սարկաւագին և ըզ-
պատասխան ընդունողաց զնուէր ողջունին, մա-
նաւանդ զգոհաբանական երգս դպրաց : Այսն
զի ողջունաբերն ասէ . « Բրիստոս 'ի մէջ մեր
յայտնեցաւ » . և ողջոյնընկալքն գոհանալով ա-
սեն . « () րհնեալ է յայտնութիւնն Բրիստոսի » :
Լսի դպիրքն եղանակեն . « Բրիստոս 'ի մէջ
մեր յայտնեցաւ , որ էնն Աստուած աստ բազմե-
ցաւ , խաղաղութեան ձայն հնչեցաւ , սուրբ ող-
ջունիս հրաման տուաւ . Այլեղեցիս մի անձն եղև ,
համբոյրս յօդ ըման տուաւ , թշնամութիւնն հե-
ռացաւ , սէր յընդհանուրս սիրուեցաւ : Արդ պաշ-
տօնեայք բարձեալ զձայն , տուք օրհնութիւնն 'ի
մի բերան միասնական Աստուածութեանն , որում
սրովբէքն են սրբաբանս » . 'ի Դամադիր » :

Բայտ սրբոյն 'ի իոնէսիոսի արիսպադացոյն
Այլեղեցական քահանայապետութեան , գլուխ
գ . Բրիստոսական ողջոյնն այն հանդիսացուցանէր
զսքանչելի շքեղութիւնս փառաց սրբազան առա-
քելոց , որ 'ի սուրբ սիօն վերնատան անդ , ուր մի-
աբան և միախորհուրդ կային . որպէս գրեալ է .
« Ալ էր երեկոյ 'ի միաշաբաթեոյ աւուրն ' և
դիօք փակելովք ' ուր էին աշակերտքն ժողովեալ
վասն ահին հրէից , եկն Յիսուս ' և եկաց 'ի մի-
ջն նոցա և ասէ ցնոսա , ողջոյն ընդ ձեզ » . Յ՛՛՛՛՛
Ի . 19 :

Օ այս քրիստոսանուէր ողջունի շնորհն խնդրէր սուրբն Գրիգոր նարեկացի հրեշտակակրօն վարդապետն մեր 'ի մաղթանս իւր . «Վ՛ր վայրագութիւն օտարացելոյս ողջոյն քոյ, 'ի նար . և :

Վ՛հա՛ ըստ հետեւեալ խորհրդածութեան 'Ներսիսի լամբրոնացւոյն ողջունեմք զմիմեանս . «Որպէս ամենայն բարեձեւութիւն յիշեղեցւոյս հոգեւոր է և մարմնաւոր , և մարմնականքն սպաշոյցք և յայտնաբանք հոգեւորացն , այսպէս և զայսոսիկ է տեսանել զխորհուրդս . քանզի հպեալ 'ի միմեանքս մարմնով և շողկապեալ բազմութիւնն 'ի միութիւն մարմնոյն համբուրիւ , զմիութիւն հագեպէս խառնմանն և զհաւասարութիւնն այսու յայտ առնեն . ըստ այնմ , Վ՛ր բազմութեան հաւատացելոցն սիրտ և անձն մի : Վ՛ր միանայ ոյր աղագաւ , եթէ ոչ առ 'ի ցուցանել զայն՝ թէ առ շնորհ սլարգեաց քոյ՝ որ հանդերձեալ է բաշխել՝ միով յուսով և հաւատով սպասեմք , և որպէս զմի անձն համակամութեամբ և սիրով բազմութիւն լինիմք , զ'ի մի՛ լիցի ինչ երկպառակութեան կարծիք կամ անջատումն յուսոյ յառաջիկայս խորհուրդ . ուստի և նախ հրամանաւն զանկատարան և զանջատողական մեղօք բաժանեալս արտաքսեհ հան , և ապա կատարելոցս և միով առմամբ լցելոցս տայ զհրամանն ողջունին և սիրոյն մութեանն . 'ի Մեկնութեան պարարագի :

Ուրեմն համարձակ ասեմք, ընտանուէք է՝ ոչ ջոյնս այս և յառաքելոց սնտի աւանդեալ ուղղախոս եկեղեցւոյն՝ Բրիստոսի • Եւ Ղընյն տաջիք մի Ռեանց 'ի համբոյր սրբութեանս • Զաւ • Ժլ • 16 : Կարի • Ժլ • 20 : Բ կորնի • Ժ 4 • 12 : Ե Պեպր • Ե • 14 :

Եւ այս սուրբաբան օրէնք են յաղօթսն եկեղեցին զմիմեանս ողջունել բանիւ և համբուրիւ : Եւ 'ի յայտ առնել զհոգևորական սիրոյն հապակցութիւն և զհարազատութիւն • Եթէ ոչք 'ի Բրիստոս Ժողովեցաք • ոչ ոք 'ի մէջ օտար և ոչ խորթ : Եւ ամենեքեան ազապ • ամենեքեան եղբարք միոյ հօր գոյով որդիք Եստուծոյ և միոյ մօր աւաղանին սրբոյ • Եւ Կարի • Ժ 4 • 20 : Զաւ • Ժ 16 : Ե Պեպր • Ե • 14 :

Ուրեմն ողջունատուութեանս այս բանք զաւանդանեցան 'ի յաւետարանական բանից անտի Յիսուսի Բրիստոսի փրկչին մերոյ, որ հրամայեաց առ իսպառ բառնալ 'ի սրտից զատանայական խեթս և զխոռվութիւնս և հաստատիլ յեղբայրական հաշտութիւնս և 'ի խաղաղութիւնս • Եւ թէ մատուցանիցես զպատարագքս 'ի վերայ սեղանոյ, և անդ յիշեսցես՝ Եթէ եղբայրքս ունի ինչ խեթ զքէն • Թող զպատարագքս առաջի սեղանոյն, եթէ նախ հաշտեաց ընդ եղբօրքում, և ապա եկեալ մատուցի՛ր զպատարագքնքս • Եւ Կարի • Ե • 23 • 24 :

«^Չ Բանս զայս ոմանք առ քահանայսն և էթ-
 ասեն ասացեալ՝ որք սեղանոյն են պաշտօնեայք՝
 սահայն ճշմարտապէս՝ հասարակաց ամենեցուն է,
 քանզի պատարագ՝ ոչ միայն զողջակէզն է կար-
 ծեալ՝ որպէս ՚ի հինն և կամ ՚ի նորս զմարմնոյ և
 արեան Տեառն մերոյ ընծայումն, այլ և զաղօթ-
 արն, ըստ այնմ՝ Պատարագ օրհնութեան վառա-
 ւոր առնէ, և թէ՛ համբարձումն ձեռաց իմոց
 պատարագ երեկոյի, և Պօղոս թէ՛ Պատրաս-
 տեցէ՛ք զմարմինս ձեր պատարագ կենդանի զխօ-
 սուն պաշտօն ձեր, որպէս զի, և իշխեսցէ ասել
 թող մեզ զպարտս մեր, զի և մեք թողաք մե-
 ղուցելոց մերոց: Իսկ այսմ՝ պատարագի սեղան՝
 սիրտն է, յոր ասաց մտանել և աղօթել Տէրն,»
 Յովհ. Ժոր. ՚ի Մեկն. Մատթ. Է. 24. 25:

Բ Ա Ն Ժ Գ .

Հարցումն առնէ հեղինակն. Ի՞նչ կնշանա-
 կէ սարկուլագին քարոզելը թէ՛ Չ քրուճս, զըբ-
 րուճս ամենայն իմաստութեամբ և զքուշուք:
 Պատասխանի տայ. Արովհետև պատարագին այս
 մասը բուն խորհրդոյն կատարման մասն է, և

միայն բարեպաշտ հաւատացեալք ներկայ պիտի գտնուին անոր, սարկաւազը կպատուիրէ որ Ալեղեցւոյն դռները փակ պահուին զգուշութեամբ, որպէս զի անարժանները և արդէն դուրս ելնողները ներս չմտնեն: Աերսը կեցողներուն ալ կքարոզէ որ իրենց խելքը մտքը սուրբ երկիւղիւ առ Աստուած բարձրացնեն. Ի վեր ընծայեցուցէք զմիտս ձեր՝ աստուածային երկիւղիւ. Իբե՞ 63:

Աթէ ըստ քերականութեան արուեստին նըկատեմք զայս քարոզ սարկաւազին, յայտնի երևի թէ՛ առաջին բանիցն բացայայտիչ է երկրորդ բանն այսպէս. «Օ գրուես զգրուես ամենայն իմաստութեամբ և զգուշութեամբ, այսինքն՝ Ի վեր ընծայեցուցէք զմիտս ձեր աստուածային երկիւղիւ. քանզի Ի սուրբ գիրս դուռն փոխանակ զգայութեանց դնի:

Արևի թէ պատասխանատուն չէ՛ երբէք նըկատեալ զմեկնութիւն սրբոյն Աերսիսի լամբրոնացւոյն. «Օ գուշութիւնն դրանցն, ասէ, յայտառնէ՛ թէ Ի խորհուրդ եմք ժողովեալ, առ որ ոչ է համարձակելի օտարացն հպել, այլ միայն մեզ որ համբուրիւս զհամակամութիւն հոչակեցաք, արդ էթէ որ յայս կցորդութեանէս օտար է մի՛ հաղորդեսցի խորհրդոյս, այլ զգուշութեամբ զգրանցդ անկցորդ մին լնցի:

Արդ թէպէտ և այս մարմնապէս ըստ այսմ կա-
 տարի, սակայն հաւասար այլոցն ունի ընդ ինքեան
 խորհրդոց զօրութիւն, այսինքն զի դրունք և պա-
 տուհանք է առ մեզ զգայարանք մարմնոյս որ ա-
 ծեն զանազանապէս համբաւս խռովութեան ընդ
 ինքեանս ներքինս մարդոյ, որպէս ասաց Արեւիայ .
 Պատուհանքն՝ ընդ որ եմուտ մահ, և Ղաւիթ .
 Ղաիր Տրհնիք դրանց բերանոյ իմոյ, և Տէր՝ Սուա
 Իսենեակ քո և փակեա՛ զդրունս քո : Սոցա տայ
 ձայնին զգուշութիւն սարկաւազն՝ թէ այսու-
 հետեւ իմաստութեամբ զգուշացիք դրանց մարմ-
 նոց ձերոց, աչից և լսելեաց, բերանոյ և շոշափե-
 լեաց, զի մի՛ ոք ՚ի դոցանէ ՚ի սոսկալիս ժամու-
 զբաղեալ՝ խռովութիւն և մոլորումն մտացն ընդ
 իւր արասցէ, այլ փակեցէ՛ք, ամբացուցէ՛ք, պարս-
 պեցէ՛ք, ասէ իմաստութեամբ և զգուշութեամբ :
 Եւ տե՛ս զկարեոր պահանջումն, զի ոչ միան-
 դամ, այլ երկիցս յաւելլու՛ առ ՚ի հաստատու-
 թիւն ասացելոցն, գիտելով զի թէ սորա ոչ
 պատպեն, հարկաւորապէս իւրեանց ՚ի ծառա-
 յութիւն զհիտան ձգեն, և յորժամ միտքն ընդ
 սորօք զբաղի, և ոչ բնաւ յիմանալի խորհրդոցն
 օգտի, որդ զի մի՛ զայս աղէտիցս կրեացուք զԷրս՝
 աղաղակէ, զգրունս, զդրունս իմաստութեամբ և
 գիտութեամբ պարսպեցէ՛ք, • ՚ի Մեհի, Կապարափի :
 Եւ սուրբն Հովհան ծործորեցի յայս միտս

զրէ՛ . « Սէնեակ կողէ՛ զներբքին աչս մտացն՝ յորս
մտանէլ հրամայէ և աղօթել յե վակէլ զգուբս՝
զգայութեանն մատունսքսնզի՛ օրինակաւ իմն դը
րուներ են մտայորպէս ասեն գիրք թէ՛՝ Նմուտ մահ
ընդ պատուհանն . զի որպէս ընդ շուռն քաղաքին
զանազանք ոմանք մտանեն , և ամենեքեան առանց
խառնակութեան ՚ի ներքս ՚ի բակին լինին , այս
պէս և ընդ զգայութիւնս մարդկան ազգի ազգի
գոյնք և ձայնք , համք և գորրշէք ՚ի միտան զեղա
նին և առանց շիտութութեան պահին , վասն այսորիկ
զնոսա զգրուես անուանէ . զորս վակէլ ասէ ՚ի
Ժամ աղօթիցն . . ՚ի Ս . Կ . Ս . Կ . Բ . Գ . Զ . 6 :

Պարուեր փոխանակ զգայութեանց մերոց .

« Ինդէր համբաւ եցայց զգայական՝ զիմաստիցս
գրուես վակէալ . . և թէ՛ . « Պարուեր տեսանէ
լեաց ներհակաց , մինն ՚ի լաց և միւսն ՚ի վըի
պուսն . . ՚ի Նար . Ի Թ և Է :

Բ Ա Ն Փ Ի .

Հարցումն . Սուրբ սուրբէն եաւ քահանային
ասած աղօթքը ինչո՞ւ համար սովորաբար կանոն
կատարի . Այստասխանի . Այսն զի պատարագին

գլխաւոր մասը այն աղօթքը կհամարուի, և անոր մէջն են սրբագործութեան առաջին և գլխաւոր խօսքերը • երե՞ 66 :

Ա՛հա՛ բեզ սխալ հարցմանն և սխալ պատասխանի երևի թէ Տեղինակն չէ՛ մտադիր եղեալ քահանային խորհրդաւոր աղօթիցն, զոր մատուցանէ առ հայր Ատուած գոհաբանելով և յիշատակելով զհայրախնամ զանբաւ բարեգործութեան զպէսպէս զեղմունս շնորհաց առ մարդկան բնութիւն բազմատեսակ սիրտիչ խնամարկութեամբ • զորս յայտնի տեսանեմք ՚ի բանս նոյն աղօթից, որ սկսանի այսպէս • « Առբբ սուրբ սուրբ էս ճրշմարտասպէս և ամենասուրբ, և ո՛վ ոք պանծասցի բովանդակել բանիւ զքո՞ ՚ի մեզ զանբաւ բարեգործութեան զեղմունս • որ և անդէն իսկ ՚ի նախնումն զանկեալն ընդ մեզօք զանազան եղանակօք խնամեալ սիրտեցեր մարգարէիւքն, օրինացն տուչուք, քահանայուք և ստուերակերպ երնջուցն մատուցմամբ : Ասկ ՚ի վախճան աւուրցս այսոցիկ զբովանդակ իսկ զպարտեաց մերոց խղեալ զդատակնիք, ետուր մեզ զԱրդիդ քո միածին պարտապան և պարտս, զենումն և օծեալ, գառն և և երկնաւոր հաց, քահանայապետ և պատարագ : Ա՛յ ասն զի ինքնդ բաշխօղ, և նոյն ինքնդ բաշխի ՚ի միջի մերում միշտ անծախապէս, ՚ի խորհրդաց Տեսանէ՞ս, ո՛վ Տեղինակդ դասատետրին • յայս

ամենայն բանս աղօթից քահանային ոչ բնաւ կա՞նսնական բանք ինչ երևին, այլ յաւետ գոհութիւնք և փառաբանութիւնք մատուցեալք առ Տայրն Մատուած՝ յիշատակելով զմարդասիրական զանբաւ բարերարութիւնս նորին և զերկազործ սքանչելի տնօրէնութիւն փառակցին իւրոյ և փրկչին մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի :

Մայ և սքն՝ Աւերսէս լամբրոնացի գրէ ՚ի մեկնութեան սոյն աղօթական բանի. «Ոչ ցուցեալ է յառաջագոյն, զայն սյժմ երկրորդէ՝ թէ ոչ եմք կարող եղականքս զարարչիդ՝ ՚ի վերայ մեր նախախնամութեան ճանապարհս կատարելապէս նկատել. ո՞վ որ ասէ պանծայ զքո գորովոյդ առատապէս զեղումն ողորմութեան գրել. արդարեւ ոչ որ. ըստ այնմ,

Ո՞րքայ զմիտս Տեսան կամ ո՞րքայ նմա խորհրդակից . . . Տէս, թէ ո՞րքայ մերձաւոր հարազատութեամբ սկսաւ խորհրդակցել Մատուածոյ քահանայս, անդուստ ՚ի վերուստ զերախտեացն յիշատակաց սկիզբն արարեալ՝ որ առ մարդիկ : Չանազան, ասէ, յեղանակօք զվիճակեալ արտմութեան և մեղաց զբնութիւնս սփոփեցեր Սքն և առատ մարդասիրութեանն լինի յիշատակիչ առ Մատուած խորհրդովն. զետեսեալ զմեղ ասէ յայսբան վտանգս՝ ոչ անտես արարեր ըստ մեղացն, այլ ետուր մեղ փրկիչ, ոչ զպատգամաւոր և ոչ զհրեշտակ, այլ զՍրբիդ քո

զմինդ և զմիածինդ, և զուարճացուցեր սիրե-
լեաւդ զԹշուառացեալքս. այն զի եղև պարտա-
պան քեզ ընդ մեր, և զպարտա փոխանակ մերս.
Ի Սէն. պարարգի :

Ըրդ՝ խորհրդաւոր բանք քահանային՝ յայտնի
եղեն, զի գոհաբանութիւն և փառաբա-
նութիւն են առ Հայր Աստուած վերառաքեալք
և ոչ բնաւ տեսնի անդ բան ինչ կանոնական :
Այս ուստի՛ ստլպեալ է Հեղինակն երևակայել
և կանոն անուանել զիստատրութեան և զգո-
հաբանութեան աղօթս քահանային :

Արժան է հարցանել Հեղինակին, թէ յինչ
միտս կանոն անուանեցեր զայն աղօթիցն բանս.
չափն ուղղութեան ասի կանոն, ուղիղ լարն
ճարտարապետաց և ս ասի կանոն, աղիւսակն ժա-
մակարդութեան և տոմարական գրուածոց կանոն
անուանի : Կանոն անուանին սաղմոսաց և շա-
րականաց գլխակարգութիւնք. Յովհ. Իսապ. 117-
ից. պարս :

Աւս և ՚ի սուրբ Ժողովոց սահմանեալ վճիռք
կանոն են. վասն որոյ հաւաքումն նոցին կոչի գիրք
կանոնաց. նա և աստուածային օրէնք եթէ՛ ե-
կեղեցական և եթէ՛ քաղաքական՝ բարոյական կա-
նոն անուանեցան. ըստ այնմ՝ յԵՊՄ մեք ոչ եթէ
յանչափս ինձ պարծեսցուք, այլ ըստ չափոյ կա-
նոնին, զոր բաժանեաց մեզ Աստուած չափով

հասանիլ մինչև առ ձեզ և այլն» . Բ կորնի . 4 .
13 — 16 : Գառ . 2 . 16 : Փիլիպ . 4 . 11 :

Իսկ սուրբ և անմահ պատարագի վայելչազարդ
արարողութիւնք և մաղթողական գոհաբանութե
քանք աղօթից և երգաբանութիւնք խորհուրդ են
աստուածային վերկարար շնորհաց և սքանչելի
սրբագործութեան . ուստի գրէ երանելին Խոս
թալ . « Եւ խորհուրդն զի ոչ լատ տեսանե
լոյն յայլ իմանալոյն է հաւատալն » . Ի Մեկն . պատ :

Երբ 'ի յաւարտ բանիցս պարտ անձին հա-
մարիմ ընթերցասիրաց յայտնել ղի յայսպիսի
գրաւոր ձեռնարկութիւնս հարկ է նախ ուշադիր
լինել ընթերցուածոց սուրբ գրոց և սրբազան
հարց Եկեղեցւոյ ողջամիտ վարդապետութեանց
և ապա ձեռնարկել 'ի բացատրութիւնս և կամ 'ի
համառօտութիւնս աստուածային խորհրդական
և սքանչելի բանից շնորհիւ սուրբ հոգւոյն Աս-
տուծոյ : Բանղի և սրբազան առաքեալն Պօղոս
'ի կարևոր զգուշութիւն և 'ի խրատ յորդորա-
կան՝ կրկնակի գրէ առ Տիմոթէոս սիրելի աշա-
կերտն իւր . « (Պ) գոյշ լինիջիր անձին և վարդա-
պետութեանդ և 'ի դմին յամեօջիր . զայդ եթէ
առնիցես և զանձն ապրեցուցես . և զայնօսիկ՝ որ
բեղն լսիցեն » : Այլ թէ՛ « Ռութասջի՛ր զանձն
քո ընտիր կացուցանել առաջի Աստուծոյ , մշակ
առանց ամօթոյ . ուղիղ համառօտել զբանն ճրշ-
մարտութեան » . « Տի . Դ . 16 : Բ Տի . Բ . 15 :

Յայսօրինակ բարոյական յորդորմունս գրէ և
սուրբն Աիւրեղ երջանիկ սուրբ հայրապետն
Լըրուսաղէմի . « Այլ ստացիր դու զհաւատս
ուսմամբ և պատմութեամբ , և պահեա՛ դու զայն
հաւատն , որ 'ի սուրբ եկեղեցւոյ աստ վարդա-

պետել : որ յամենայն գրոց որբոց հաստա-
տեալ է : Կ՛հ : ԸԹԿ : 4Լ : Է :

Մարտին խրատեալ յառաքելական և ՚ի
հայրապետական յորդորակաց բանից՝ կատարեալ
Ջերմեռանդութեամբ աղաչեցո՛ւք զսուրբ հո-
գին Մատուած : պարգևել զամենաբաւական զե-
ղումն շնորհաց իւրոց ՚ի միտս և ՚ի հոգիս մեր-
ցի մի՛ լիցի մեզ սխալել ՚ի բանս վարդապետու-
թեան սրբազան աստուածային գրոց : այլ անվրէպ
և ուղիղ համաւօտել զբանն ճշմարտութեան :
Փութացո՛ւք միշտ ձայնակից և հաղորդ գտա-
նիլ մաղթողական բանից սրբոյն Սրբորի նա-
բեկացւոյ հրեշտակակրօն վարդապետին մերոյ ա-
ղաղակելով առ սուրբ հոգին Մատուած : « Ը-
նորհե՛ա և ինձ մեղաւորիս խօսել համարձակու-
թեամբ զկենդանարար խորհուրդ աւետեաց ա-
ւետարանիդ : հետևել արագաթուիչ ընթացիւք
մտաց ընդ անհօւն աստարեզս քոյինաշունչ կաա-
կարանաց : Այլ ՚ի մատչել իմ՝ ՚ի գլուխ հանդիսի
մեկնութեան բանի՛ նախածամանեացէ առ իս գը-
թութիւն քո : խօսելով յիս զարժանն և զպի-
տանիսն և զհաճոյսն քո ՚ի ժամանակի , ՚ի փառս
և ՚ի գովեստ Մատուածութեանդ քո , և ՚ի լրու-
թիւն շինութեան կաթուղիկէ Այկեղեցւոյ : Այլ
կարկառեա՛ ՚ի վերայ իմ՝ զամենամերձ աջ քո և
զօրացո՛ զիս շնորհօք գթութեանդ քո : փարատեա՛

ի մտաց իմոց զմէզ մ' թու թեան մուսայութեանս
ապաքինեալ ընդ նմին զնաւար մեզաց, անբառ
նալ ուշի- իմաստիցս՝ ՚ի կենցաղոյս երկրէ ՚ի
բարձունս: | յուսաւորեալ ՚ի յիս վերստին զժա
գումն անստուեր հրաշից գիտութեան Աստուա
ծութեան քոյս հզօր, արժանի լինել առնել և
ուսուցանել յօրինակ բարեաց աստուածասէր
լսողաց: | Եւ քեզ ամենայն փառք յամենայնի
ընդ հօր ամենակալի և ընդ Արդարոյր փաճնի և
բարերարի, այժմ և յանլախնան յաւիտեանս
ամէնս: ՚ի Նաբեկ. 4Լ. ԼԵ:

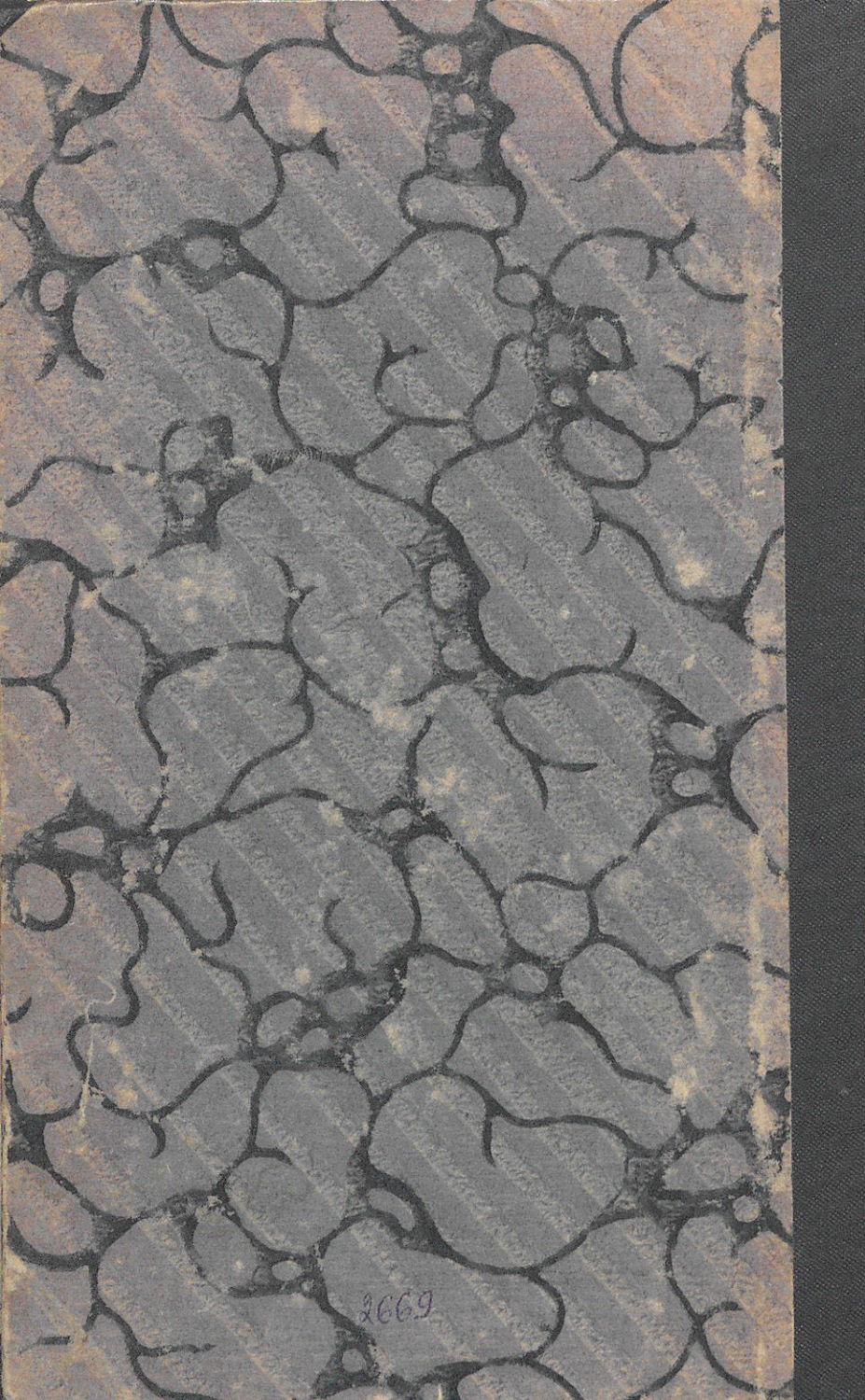
52

2751

«Ազգային գրադարան»

NL0029686

2669